

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
מפניות ההשעיות: אתנח, סלוק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי ממש; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קדטא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדטא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מציאת; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציאת; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בדלכה;

1.1 בראשית ויגש מד, יח:

בראשית ויגש מד, יח: וַיִּגַש אֱלֹהֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי

כִּי כְמוֹד כְּפַרְעֹה:

יְדַבֵּר-נָא עִבְדְּךָ דְבַר פְּאֻזְנֵי אֲדֹנָי וְאֶל-יְחִיר אִפְסָה בְּעַבְדְּךָ

[קול אליהו הגר"א] דרש בשמות טעמי הקרא: **וַיִּגַש אֱלֹהֵי** – קדמא אזלא בראש פסוק, **יְהוָה** – רביע. התקדם והלך אליו הבן הרביעי, **וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי** – זרקא מונח סגול. ואם תשאל מדוע אני נכנס בענין יותר מאחי כי בי נוגע הדבר, בגלל שבועתי לאבי להחזיר את אחי בנימין. ואם איני מחזירו אני נזרק מלהיות מונח בעם סגולה (הרב ראשגולד אברהם צבי הי"ו בשם [קול אליהו הגר"א]).
יְהוָה – רביע, - הבן הרביעי. זאת עובדה ידועה. מה הערך המוסף לטעם הרביעי?

(א) אפשר שכאן מרמז הכתוב שנלמד מהבן הרביעי שטעם רביע תפקידו ללמד על קשר לארבע (ערך, לימודים)

(ב) אפשר כי פירוש [אור החיים] בפסוק מלמד על ארבעה ענינים שהם מעבר לעובדה הידועה מהכתוב שיהודה הוא בן רביעי ליעקב

וַיֹּאמֶר בְּי אֲדֹנָי – זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על העניין או יוצר ענין משותף ל- **אֲדֹנָי** ו- **בְּי**,

ופירש [אור החיים] (ט:ט) א **בְּי** נוגע הדבר **אֲדֹנָי** (בגלל שבועתי ליעקב אבינו)

(ט:ט) ב **בְּי אֲדֹנָי** – אני גנבתי הגביע ושמתי באמתחת בנימין

(ט:ט) ג **בְּי** תלוי כנוי תיבת **אֲדֹנָי**, כי הוא המלך (טט לפי שעה) ויהודה ידבר בכנוי עבדות, כי יהודה הוא המלך וכסאו יכון לעולם (ט:ט) ד רמז ... באמצעותי השגת זה, כי הוא הסובב ליוסף אדנות שאמר לכו ונמכרנו לישמעאלים (בר' ל"ז כ"ז) שמשם נתגלגל הדבר והשיג יוסף האדנות.

טט – לימוד (ד) ממש מכוון לתוספת ויצירת העניין המשותף. יהודה מלך ומכוחו יוסף מלך זמני המקדימן בגלל הנסיבות. ויצירת הענין

המשותף ע"פ [בעל הטורים] **וַיִּגַש אֱלֹהֵי יְהוָה** – ס"ת שוה – ... שכמו שאתה מלך גם אני מלך וגו'

וכאן רמז לגאולה העתידה עת משיח בן יוסף מקדים למשיח מבית דוד.

ראה רביע

מסקנות מדרשת הגר"א קדמא מורה על ענין הקשור בשורש קד"ם (כמו מוקדם, התקדם) ואזלא מורה על נמשך אחרי המוקדם. בשילוב לימוד ממקומות אחרים בהם מופיעה התבנית קדמא ואזלא, גם כאן התבנית מלמדת על כעין כלל כלשהו המבוסס על הכתוב במקום זה ואחריו טעמי פרטים. זרקא סגול באופן של [אור החיים] מוסיפים מיהודה על יוסף, ובאופן של [קול אליהו הגר"א] מזהירים על גריעה של יהודה מעמו.

בראשית ויגש מד, כח:

וַיִּצְא הָאָחֵד מֵאֵתֵי נְאֻמֵּי אֶתְרָף טָרְף

וְלֹא רֵאִיתִיו עַד-הַנֶּה:

מֵאֵתֵי נְאֻמֵּי – זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים תרצ"ח, רמז לשנת התרצ"ח בה החלו הנאצים ימה שמם וזכרם בפעולות טרף טרף ולא ראייתו עד הנה.

הפרש (תקע"ו, תרצ"ח) = 122, בצ"ל, תקע"ו כי בצ"ל הכסף בצ"ל החכמה, כל ירידתם למצרים היתה לאבטחת קיומם ללימוד התורה.

בראשית ויגש מה, ד:

[ד] וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶתְוֵי גִשׁוּ-נָא אֵלַי וַיִּגַּשׁוּ

וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה:

יוֹסֵף אֶל-אֶתְוֵי גִשׁוּ-נָא אֵלַי – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים שעל כל אחד חל הענין, אבל **וַיִּגַּשׁוּ** – אתנח, ממעט, המתאים למפרש שהרחיק את בנימין מלגשת עם שאר האחים שלא ישמע **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה** וזה יתאים עם **וַיֹּאמֶר** – קדמא, שהקדים להרחיק את בנימין ואח"כ הזמינם לגשת אליו. המדרש מלמד כי היו תשעה ושיתפו את הקב"ה עמהם בשבועה שלא לגלות, אם כך גם ראובן ידע על המכירה אע"פ שלא היה שם, ואם גם יוסף היה בשבועה אז הרחיק גם את ראובן.
אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה – מרכא טפחא סלוק – אתי יתור לרבות,

- אפשר שבנוסף על המכירה של יוסף התרבתה פגיעה באבינו יעקב, וברוח הנבואה שלא שרתה עליו
- מאפין את הכתוב לפניו – **אני יוסף אחיכם** – מכירת אחיכם אף-על-פי שהתחננתי לפניכם שאני אחיכם
- אפשר שיוסף מתגלה עם כל מטען הרגשות בלי להסתיר דבר כדי לפרק אחת ולתמיד את השנאה של אחיו (**בר' וישב**) כי בפסוק הבא הוא מסביר שהנראה שפעלו מעצמן היה מוכרח מאלקים.

בראשית ויגש מה, ה:

וַעֲתָהּוּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ וְאֶל-יְחִיר פְּעִינֵיכֶם כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי הַנֶּה

כִּי לְמַחֲזָה שְׁלַחְנִי אֶל-הַיָּם לְפָנֵיכֶם:

וַעֲתָהּוּ – מונח פסק בראש פסוק כעין מידה ל"א **של רבי אלעזר בריה"ג** סודר שנחלק ומלת **וַעֲתָהּוּ** ושייכת לשני פסוקים. זה ממשיך "אשר-מכרתם אתי מצרימה" ועתה אף שאני משנה למלך – אני עדיין מכור, עיין הרב כיתוב – שיוסף היה מלך עבד שמעולם לא שוחרר אף על-פי שנשוא את אסנת בת פרע כהן און שעל-פי הרמב"ן היה אמור לתת לו מעמד של משוחרר.

בראשית ויגש מה, כז: וַיַּדְבְּרוּ אֱלֹהֵי אֶת-כָּל-דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיִּבְרָא אֶת-הַעֲנָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ

וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

וַתְּחִי – זקף-גדול – רש"י שרתה עליו שכינה שפרשה ממנו. רמז לתורת האר"י **לשאת אתו ותחי רוח יעקב** – ר"ת לוריא, אור לי **וַתְּחִי** – תורה שלמה בשם **ספר התגין** שתי קרניים לאחוריו קרן אחת לקדמיהו, טט – היינו שני תגים בצד ימין של גג החי"ת, תג אחד בצד השמאלי של גג החי"ת ולזה מרמז תמונת זקף-גדול, שתי נקודות לימין וקו לשמאל, וזה גם בתפקידי הזקף-גדול, שלוש נקודות אשר

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנח, סליק = סוף-סוף (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מונח פשוט – מוציא מפשט; מרא – מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש; לא ממש; טפא = טרף – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרא טפא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרא טפא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מרא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסק – היקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדימות; אלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

בראשית ויגש מו, ב:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וַיִּשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב ו יַעֲקֹב

וַיֹּאמֶר הַנְּבִי:

יעֲקֹב ו יַעֲקֹב - מונח פסק אתנח, ע"פ (זוהר ועוד) אין דומה יעקב לפני כל הנסיונות ליעקב השלם אחרי כל הנסיונות, ודומה לו אברהם אברהם, לפני העקידה ואחריה, שמואל שמואל, אבל במשה משה אין פסק כי אין הבדל בין משה העליון ובין משה התחתון.

בראשית ויגש מו, כח:

וְאֵת-יְהוּדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל-יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו וְשֵׁנָה

וַיָּבֵאוּ אֶרְצָהּ וְשָׁן:

וְאֵת-יְהוּדָה שְׁלַח לְפָנָיו - גרשיים מהפך פשוט, כעין יצא לידון בדבר אחר כענינו, יצא להקל ולא להחמיר

רש"י ... ומדרש אגדה להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה **(תנחומא יא, ב"ר צה ג)**

תיב"ע ולמכבשא ית עמודיא דארעה **פירוש יונתן** ... אי נמי פירושו לכבוש לפניו השומרים שבארץ והם שרים ושלטונים, שיראה להם שברשות פרעה באים לגור ... וכן עיקר.

• טט - יהודה נשלח לגושן להקל את התישבות בני ישראל בה ע"י (א) יישוב התנגדויות השלטון המקומי על לבואם וקבלת קרקע במיוחד להקמת בית הוראה וישיבה לתורה. יצא מן הכלל קודם כל להכין מקום תורה ורק אחר-כך שאר עניני חומר.

בראשית ויגש מז, ט:

[ח] וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה אֶל-יַעֲקֹב

פְּלֹמָה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ:

[ט] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרַעֲה יְמֵי שְׁנֵי מְנוּחָי שְׁלֹשִׁים וּמֵאת שָׁנָה

מַעַט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵנו אֶת-יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵינוּ בְּיַמֵּי מְנוּחָיהֶם:

[ט] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרַעֲה יְמֵי שְׁנֵי מְנוּחָי שְׁלֹשִׁים וּמֵאת שָׁנָה – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים

מַעַט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵנו אֶת-יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתֵינוּ בְּיַמֵּי מְנוּחָיהֶם: – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, ויתירה

מזאת רביע זקף-קטן רביע זקף-קטן, תבנית שמזכירה שלוש פעמים זקף מכל סוג. כעין עצמת תלונה שאין לה מקום בכלל ובודאי לא לומר תלונה לפני פרעה.

רמב"ן (ט) מעט ורעים היו ימי שני חיי - לא ידעתי טעם הזקן אבינו, מה מוסר הוא שיתאונן אל המלך, ומה טעם לאמר **לא השיגו את ימי שני חיי אבותי**, כי אולי עוד ישיגם ויחיה יותר מהם? ונראה לי, כי יעקב אבינו זרקה בו שיבה והיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנתו, כי אין רוב אנשי זמנו מאריכים ימים כל כך, שכבר קצרו שנותם, ולכן שאל לו: **"כמה ימי שני חייך" (לעיל, ח)**, כי לא ראיתי כמותך זקן בכל מלכותי? אז ענה יעקב, כי ימי **שלושים ומאת שנה**, ואל יתמה בהם, כי **מעט הם כנגד שנות אבותיו** שחיו יותר, אבל מפני היותם **רעים** בעמל ואנחה, זרקה בו שיבה ונראה זקן מאד.

רד"ק (ט) ימי שני מגורי - הימים והשנים שגרתי הנה והנה עד כה היו **שלושים ומאת שנה**, והיו **מעט ורעים**, כי בצרה הייתי כל הימים שחייתי עד הנה; זהו שאמר **רעים**. אבל **מעט** - היאך ידע עדין כמה יחיה? אלא מפני הצרות אשר מצאוהו, הרגיש בעצמו חולשה, וידע כי לא יוכל לחיות עוד אלא מעט. **ולא השיגו** - לא בטובה ולא בשנים.

תורה שלמה (כג) מדרש. **מעט ורעים** בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו אומר לו הקב"ה אני מלטיתך מעשו ומלבן והחזרתי לך דינה גם יוסף ואתה מתרעם על חיך שהם מעט ורעים, חיך שנמנין התיבות מן (בראשית ויגש מז ח) ויאמר פרעה עד (בראשית ויגש מז ט) בימי מגוריהם, כך יחסרו משנותיך שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והם ל"ג תיבות ובמנין זה נחסרו מחייו שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז.

(כג) מסביר שאפשר שזה גם במנין ל"ג אותיות **מַעַט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵנו אֶת-יְמֵינוּ**. ובאגדת בראשית **(פס"א פס"ג)** ד"א למה תאמר יעקב וכו' וכן יעקב כי במקלי וכו' ועשיתי עמו כל אותו הטובה והוא אומר לפרעה מעט ורעים היו וגו' **הרע(ו)תי לך מימך שאתה אומר כן?**

היו ימי – פשוט פשוט, **את-ימי שני** – פשוט פשוט,

כעין זה וזה גורם, ע"פ רשב"ם רמב"ן ורד"ק מפני הצרות הזקין יותר מדאי והרגיש בעצמו חולשה וידע כי לא יוכל לחיות עוד אלא מעט, אבל חי עוד 17 שנה וזה לא מעט, אלא כמדרש היות והתלונן לפני פרעה קצרו ימיו ב-33 שנה.

בראשית ויגש מז ט מעט ורעים וגו' רביע זקף-קטן רביע זקף-קטן - כעין תוקף / עצמת התלונה.

- האדמו"ר ממ"ש מחב"ד הסביר בשיחה משנת התשנ"ב פר' מקץ כי יעקב מתמרמר על מעט ימים כיון שחסר במ העיקר – הגאולה.
- בקרא זה ובקרא ב- **זבירים וילך לא יז וחרה אפי בו ביום-ההוא** - מונח מונח מונח תלישא-גדולה **ועזבתים והסתרת פני מהם** - גרשיים קדמא מהפך פשוט, התוכן נשמע שלילי מאד ואילו האדמו"ר ממ"ש מחב"ד מסביר כי מדובר בהתעכבות הגאולה שכבר התחילה עד לזמן שתבוא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תפיסת ההשקפה: אתחן, סלוק – סוף-ספוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – לתביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע; לא ממש; טפא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב ל-כ מצב אחד נדרש; סס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית – (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצת; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצת; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.2 בראשית ויגש מד, יח

בראשית ויגש מד, כג:

והאמר אל-עבדיך אם-לא יגד אחיכם הקטן אתכם לא תספון לראות פני:

ע"פ כלי יקר הם התנגדו להקצרת בנימין ולכן יוסף שחררם ממאסר אחרי שלושה ימים והסכים שירידו את בנימין ולא יחקר לבדו. אם-לא יגד אחיכם הקטן – מרכא תביר מרכא טפא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים שלכתחילה לא צריכים להיות ביחד, או לא על כל אחד אותו ענין, אלא כיון שכאן המשפט בלשון שלילה אז ההיגיון מתהפך ללמד שצריכים כולם להצטרף לענין אתכם – אתנה, מגביל שצריך להורידו בנוכחות כולכם, ולא ע"י תת-קבוצה מכך כי אז אי אפשר לאמת שבנימין הוא אכן בנימין. לא תספון לראות פני – בעה"ט ... לא די שלא תראו עוד את פני אלא בכל הדרך לא תוסיפו לשוב עוד. טט – כתוב זה מאפיין את הכתוב לפניו. אם ירד בנימין עם כולם אז יראו את יוסף, לא ירד עם כולם לא תרדו כלל למצרים ביחד או בתת-קבוצות.

בראשית ויגש מה, א – ג:

[א] ולא-יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל-איש מעלי:

ולא-עמד איש אתו בהתנדב יוסף אל-אחיו:

[ב] ויתן את-קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא-יכלו אחיו לענות אתו כי נבקלו מפניו:

ליקוטי שיחות, כרך טו, תרגום חפשי, האדמו"ר מ"מ שניאורסון ויגש שיחה א (תש"מ) ... ד. אין אדם מקבל תנחומין על החי ...

וזהו כוונת דברי יוסף לאחיו [ג] ... אני יוסף (ולכן קיימת התמיהה) העוד אבי חי – כיוון שאני יוסף – יוסף חי, יוצא שעשרים ושתיים שנים רצופים הצטער יעקב עליו – ואפילו יותר מכך ויתאבל כי אהב אותו יותר מכל בניו – צער נורא, בלתי רגיל כלל וכלל. ואם כן, הרי זה פלא גדול ביותר כיצד יכול היה יעקב לשאת צער גדול כל כך במשך שנים רבות, ולמרות הכל להשאר בחיים. לפי זה מובן מדוע צריך היה יוסף לגלות את תמיהתו זו לאחיו. זו היתה הקדמה להדגשתו בהמשך דבריו את הדחיפות של הבאת יעקב למצרים.

[ב] ויתן את-קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה:

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו – קדמא מהפך פשטא, הכתוב המלמד על הכתוב לפניו בפסוק (מה, ב). ע"פ ליקוטי שיחות, כרך טו, תרגום

חפשי, האדמו"ר מ"מ שניאורסון עצמת בכי יוסף היתה מפני הצער הנורא, הבלתי רגיל כלל וכלל של יעקב במשך עשרים ושתיים שנה כי אין אדם מקבל תנחומין על החי. ויש לומר כי האחים קלטו לפתע את הצער שגרמו לאביהם ולא-יכלו אחיו לענות אתו – זקא-קטן בתפקיד שתיים, יוסף במקום והקב"ה ביום דין כנדרש ב- בראשית רבה פר' צגי, ויתן את-קלו בבכי אבא כהן ברדלא אומר אוי לנו מיום הדין ... יוסף קטנן של שבטים היה וכו' לכשיבוא הקב"ה ויוכיח כאו"א (כל אחד ואחד) לפי מה שהוא (תה' נבא) אלה עשיתו והחרשתי דמות היות-אתה כמות אוכיחה ואערכה לעיניך: עאכ"ו! (על אחד כמה וכמה) כי נבקלו – מרכא טפא, יתור לרבות בהלתם מפני מה עשוי יוסף לעשות להם, כפי שהביעו פחדם בסוף פרשת ויחי, אבל יוסף הוא אדם המוגבל באורך חייו, ויותר נבהלו מפניו – סלוק מגביל, מפני הקב"ה ביום דין.

[ג] ויאמר יוסף אל-אחיו – קדמא מהפך פשטא, כעין כלל הצריך לפרט והמאופיין ע"י הכתוב שלפניו בפסוק (מה, ב). ע"פ מאור ושמש

מה, א ד"ה עוד על פסוק הנ"ל ... הבכי ושמיעתו ע"י מצרים ופרעה בא להכנעת יוסף מכל מידות רעות והתפשטותו מהגשמיות כדי שיוכל להדבק עם אחיו והעולמות העליונים שהם הביאו עמם. בכ"י אלו ל"ב נתיבות החכמה ואז השכינה דיברה מגרונו ולכן אמר דברים של הבטחת העתיד בגלות שאחרת ילוד אדם לא יכול להבטיח.

[א] עליו ויקרא – זקא-קטן זקא-גדול (גי' תקע"ו) מרמז לחישוב גי' המלים העולה גל"ת, ומרמז לחישוב גי' ההפרש בין גי' המלים ובין גי' תקע"ו והתוצאה היא הגי' ג'ק"ם. ואפשר להסביר כי השכינה הודיעה (היינו תקע"ו) שגם ב-גל"ת (גלות) יהיו להם ג' ק"ם (שלוש קימות) (א) (מה, ז) לשום לכם שארית בארץ (ב) ולהחיות לכם לפליטה גדולה: (א) (מה, יג) והפדתם לאבי את-כל-כבודי במצרים שאף-על-פי שאני בגדולה עבור מצרים ופרעה אני יוסף – מונח זקא-קטן, אבל עבור בית אבי נשארתי יוסף קטנן של שבטים שעושה כל מעשיו מכה דיוקן אבי שהוא תמיד לפני ולכן אני שואל העוד אבי חי ומהגעת האחים יכולתי לדבק עצמי בעולמות עליונים וכך גם ישראל אבי ואתם אחי ותכלו לדבק עצמכם בעולמות עליונים גם בגל"ת.

בראשית ויגש מה, כג: ולאביו שלח פזאת עשרה חמרים נשאים משוב מצרים

ועשר אתנת נשאת בר וילחם ומזון לאביו לדרך:

נסביר הפסוק מהמלים ותבנית הטעמים ונעשר אתנת נשאת – מונח פזר תלשא, כעין שני תפקידי פזר, ותלשא בתפקיד אלפניו ולאחריו. תלשא באחד הכיוונים או בשניהם בתפקיד אומדן ולפחות פזר אחד לענין נדרים ע"פ ירושלמי עירובין פ"ג ה"א, ו-בבלי נדרים מט, א מדובר האם בנדרים הולכים אחר לשון תורה כגון בפסוק זה וזה לחומרה או הולכים אחר לשון בני אדם וזה לקולה. ונראה כי תבנית הטעמים מרמזת כי בנדרים אומדים משמעות הנדר לפי לשון בני אדם להקל. ולכן המלים הבאות ותבנית הטעמים שלהן ולאביו שלח פזאת – גרשיים מהפך פשטא, תבנית כעין יצא להקל ולא להחמיר, בפשט להקל כלכלתם בשעת הירידה למצרים, אבל בדרש בגמרא ללכת אחר לשון בני אדם ולא לשון תורה ולהקל בנדרים. לפי דוגמת דברי רבי יוחנן הנודר ממזון מותר בפירות.

תורה שלמה [פג] בר וילחם ומזון, א"ר חייא בר בא ר' יוחנן אכל חליטין, ואמר לא טעמית מידי [מזון] [בהדא, בהדין] בהווא יומא (מפרש שרבי יוחנן אכל פירות גיטוסר ואין זה נחשב מזון, ואין זה מה שנלמד במקום אחר כי חליטה היא פת לחם של בעלי בתים, וקרוב העדה פירש שכל הדברים ואפילו פירות קרויין מזון), ותנינן הנודר מן המזון, מותר במים ומלח, פתר לה כר' יאשיה, דר' יאשיה אמר הילכו בנדרים אחר לשון תורה (וזה להחמיר, אבל בבבלי נדרים מט, א מסיק דגם ר' יאשיה סובר שבנדרים הולכין רק אחר לשון בני אדם וכן מבואר בב"ר פר' צד ולאביו שלח פזאת עשרה חמרים וגו' אמר ר' יאשיה הלכו בנדרים אחר שיחת בני אדם וזה הקלה), ומניין שכל הדברים קרויין מזון, ר' אחא בי ר' עילא אמר ונעשר אתנת נשאת בר וילחם ומזון, מה תלמוד לומר ומזון, אלא מיכן שכל הדברים קרויין מזון. (ירושלמי עירובין פ"ג ה"א)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתחן, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקד פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי ספסוק – היקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואילא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

וְעֵשָׂר אֲתָנָת – מונח פזר **נְשֵׂאת**-תלישא-גדולה **בְּרַ וְלָחֶם וּמִזֶּן לְאֲבִי** – מונח דרגא תביר טפחא, כעין שני ענינים ואו שתי קבוצות של פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה **לְכַרְךָ** – סלוק ולפי ההסבר כי הדברים מרמזים ללשון בני אדם בנדרים, יובן כי קבוצות הפרטים תהיינה מה מוגדר מזון ומה לא מוגדר מזון, ואז הנודר מן המזון אסור בקבוצת המאכלים השייכת למזון, ומותר בקבוצת הפרטים שאינה שייכת למזון.

שְׁלַח קְזָאת – מהפך פשטא – ע"פ **פרש"י והמהרש"ל** – כחשבון הזה של משא אתנת וחמרים שלח בעגלות, ולא בפועל, אבל כתב בלקח טוב ששלח חמור ואתון עם כל אחד מבני יעקב פרט לבנימין אשר נשאר במצרים.

בראשית ויגש מה, כז: וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-דִּבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת-הָעֲגֻלּוֹת אֲשֶׁר-שְׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רֵיחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

... **אֲלֵהֶם** – זקף-קטן **וַיֵּרָא** – פשטא **אֶת-הָעֲגֻלּוֹת** – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, ראה עגלות והיזכר בלימוד התורה האחרון שלמדנו יחד: **הָעֲגֻלּוֹת** – (א) ע"פ **רש"י** יוסף מסר לאחיו סימן לאביו שעצרו בלימוד בפרשת עגלה ערופה (העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה); (ב) וירא את העגלות ששנתן להם יוסף על-פי פרעה. רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, דבר עוצמתי כאן כעין הבאת הוכחה חזקה שהאיש במצרים הוא אכן יוסף.

בראשית ויגש מה, מז, כא וְאֶת-הָעָם הָעֵבֶר אֹתוֹ לְעָרִים מִקְצֵה נְבוֹל-מִצְרַיִם וְעַד-קֶצֶהוּ:

וְאֶת-הָעָם – קדמא זקף-קטן בתבה אחת **הָעֵבֶר אֹתוֹ לְעָרִים** – מרכא טפחא אתנח **מִקְצֵה נְבוֹל-מִצְרַיִם** – מרכא טפחא **וְעַד-קֶצֶהוּ** – סלוק **ת"א** וית-עמא אעבר יתה מקרי-לקרי מסיפי תחום מצרים ועד-סופה, **נתינה לגר** – פירוש על ת' אונקלוס, בחומש בהוצאת האלמנה והאחים ראם, וילנא התער"ב, **הרב נתן אדלר ז"ל** שומר משמרת הקודש בק"ק לונדון והמדינות **לְעָרִים**, מקרי לקרי. משמע שמפרש כבעל הטעמים ש" **מִקְצֵה** (טט) **נְבוֹל-מִצְרַיִם** **אֵינְנו שֶׁב עַל הָעָרִים**, רק שב על **הָעֵבֶר** (טט) **אֹתוֹ** – מרכא טפחא ראשון) (ועי' בנתה"ש ובס' תל"ע. סי' שנ"ו בהוראת? המ"ם) אפשר להסביר את ת"א ע"פ **וְאֶת-הָעָם** [אתו (קרא יתר)] – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, ומרמז כאילו נכתב **וְאֶת-הָעָם הָעֵבֶר אֹתוֹ מִקְצֵה נְבוֹל-מִצְרַיִם וְעַד-קֶצֶהוּ לְעָרִים** – הגלה כולם מאדמות ועשאים עירוניים, שלא רק אחיו יהיו גרים בארץ לא להם.

בראשית ויגש מה, כב: רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לֹא קָנָה

כִּי חוֹק לַכְּהֻנִּים מֵאֵת פְּרֵעָה וְאֶכְלֹוּ אֶת-חֶקֶם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרֵעָה עַל-כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת-אֲדַמַּתָּם:
רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לֹא קָנָה – תביר מרכא טפחא מונח אתנח

תורה שלמה (נו) ב"ר פצ"ה מכת"ו במנח"י אמר ר' אבא בר כהנא פטריקן שלהם קנה, מה שקנו לעצמם לא קנה. **הסבר ת"ש** האדמה שירשו מאבותיהם קנה, ... ולפ"מ דמבואר לקמן אות נז. סט. דדרשו מיעוט מקרא דלקמן (12,12) **רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם**, ברור דגם ר' אבא ב"כ דרש כן אלא בסגנון אחר ד-**רַק** מה שקנו לעצמן לא קנה אבל מה שקבלו בירושה כן קנה. טט – ר' אבא ב"כ דרש מיעוט **רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים** – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא מרבה באדמות הכהנים על מה שקבלו בירושה את מה שקנו בעצמם וע"פ **מדרש ל"ב מידות ל-בר' ויגש מה, כו** גם אדמות שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים כדי לא למכרם ליוסף בשם פרעה. בתורה אכ"ו ורק"ו ממעטים, וכאן **רַק** – תביר ממעט במיעוט ללמד שמשלושה מיני **אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים** מיעט את אדמות כהנים שקנו בעצמם ואותם **לֹא קָנָה**. בדיון מורחב ב-**תורה שלמה** מברר האם גם לא קנה אדמה בירושה. **לֹא קָנָה** – מונח אתנח, כעין רבוי והגבלה וזה עשוי להתיחס אל הנאמר ב-**מדרש ל"ב מידות ל-בר' ויגש מה, כו** לפי שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים (מבריחים אדמות אל נחלות הכהנים) כדי לא למכרם ליוסף בשם פרעה. אפשר לפרש שהאדמות הרבות האלו לא היו בבעלות אמיתית של הכהנים ולכן ההגבלה משמעה שלא קנה כי לא צריך היה לקנותם כי הבריהם מהמלכות והחרימם לפרעה בלי קניה.

בראשית ויגש מה, כו: וַיִּשֶׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק עַד-הַיּוֹם הַזֶּה עַל-אֲדַמַּת מִצְרַיִם לְפָרְעָה לְחֹמֶשׁ

רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם לֹא הִיְתָה לְפָרְעָה:

וַיִּשֶׂם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֹק – מונח מונח פזר תלישא-קטנה, תבנית כאילו שלוש פזר. לענינו ואף דרשהו לענין אחר. ע"פ **תורה שלמה (סה)** כבר הראה שלוש דרשות הלכתיות לענינים אחרים.

תורה שלמה [סח] נר השכלים כת"י יוסף חכם גדול היה יודע שעתידין ישראל להוציא תרומה ומעשרות משדותיהם כשתחשוב כל שמוציאין ישראל תמצא אותו כמו שמוציאין המצרים לפרעה. (עד חומש)

רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים – ממייעוט כיצד, המיעוט בשלש לשונות אך, רק ומן. רק למעט כו' כיוצא בו **רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, כעין יצא להקל ולא להחמיר

המשך **ת"ש ע"פ מדרש ל"ב מידות** לפי שהיו המצרים מבריחים עצמם לכומרים וממירין שיש להם חוק יכול נתן להם ת"ל **רַק אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים לְבָדָם** – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, אותן שהיו כתובין בטומס"ון בלבד. הקל כי כאמור לעיל קנה מה שקיבלו בירושה והותר להם מה שקנו בעצמם.

בדרך סוד **אֲדַמַּת הַכְּהֻנִּים** גי' 575 עולה יצ"ר הר"ע, הרש"ע, ו- **הַכְּהֻנִּים לְבָדָם לֹא הִיְתָה** – ס"ת מ' מ' א' ה' עולה בגי' 86 אלו פ"ו ניצוצין הקדושים מתוך רפ"ח שנפלו בקליפות בשבירת הכלים ורובם במצרים (וחלקם בשכם, בדור המבול, בדור הפלגה) שאותם לא ביררו בני ישראל בעבודת הפרך במצרים, **לֹא הִיְתָה לְפָרְעָה** – גי'(ל) **שכינ"ה** ונתורו לישראל לבררם על פני הדורות. בני ישראל ביררו ר"ב ניצוצין קדושים אותם הוציאו מצרים בעבודתם בכל האדמה שהייתה שייכת לפרעה מהקנין של יוסף.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוסף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרצן, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן חבצי פסוק – היקש; השלישית – קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.3 בראשית ויגש מד, יח

בראשית ויגש מה, ג: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו אֲנִי יוֹסֵף הָעוֹד אֵבְרִי תָּי וְלֹא-יָכֹלוּ אָחִיו לַעֲנֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהַלְוּ מִפְּנֵי:

העוד אָבִי – מרכא טפחא, יתור לרבות, על האב יעקב את הענין הרוחני של יעקב, שהרי הודיעוהו קודם שאביהם חי. האחים נבהלו כפי **רש"י מפני הבושה** על ששיבשו את השראת השכינה על יעקב.
תָּי – אתנה, מגביל לענין שריית השכינה על יעקב.

בראשית ויגש מה, ד: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו גִּשְׁוֹ-גָא אֲלֵי וַיִּגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אַחֵיכֶם אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה:

יוסף אל-אָחִיו גִּשְׁוֹ-גָא אֲלֵי – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים שעל כל אחד חל הענין, אבל וַיִּגְשׁוּ – אתנה, מגביל, המתאים למפרש שהרחיק את בנימין מלגשת עם שאר האחים שלא ישמע **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה** וזה יתאים עם **וַיֹּאמֶר** – קדמא, שהקדים להרחיק את בנימין ואח"כ הזמינם לגשת אליו. האם הרחיק גם את ראובן שלא היה בשעת המכירה?
אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי – מרכא טפחא, יתור לרבות במכירה את (א) הפגיעה בעצמם באטימת אוזנם מהתחננותו לפניהם שהוא אחיהם; (ב) הפגיעה באביהם יעקב, ברוח הנבואה שלא שרתה עליו
מִצְרַיִמָּה – סלוק, מגביל שבמכירה קבעו סופית איך תתמש גזרת בין הבתרים, גר יהיה זרעך בארץ לא להם.
מִצְרַיִמָּה – גי' 385 עולה שכינ"ה, כדי לפרק אחת ולתמיד את השנאה של אחיו (**בר' וישב**) מגלה להם שהנראה שפעלו מעצמן היה מוכרח מאלקים, בנמשך בפסוק הבא.

בראשית ויגש מה, ה:

וַעֲתָהּוּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ וְאֶל-יַחַר-פְּעֵינֵיכֶם כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֶלְהִים לְפָנֵיכֶם:

וַעֲתָהּוּ – מונח פסק בראש פסוק (סיבה א לפסק) כעין מידה ל"א **של רבי אלעזר בריה"ג** סדור שנחלק ומלת **וַעֲתָהּוּ** ושייכת לשני פסוקים. זה ממשיך **אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה וַעֲתָהּוּ** אף שאני משנה למלך – אני עדיין מכור, כהסבר הרב כיטוב – שיוסף היה מלך עבד שמעולם לא שוחרר אף על-פי שנשא את אסנת בת פוטי פרע כהן און שעל-פי הרמב"ן היה אמור לתת לו מעמד של משוחרר.
וַעֲתָהּוּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ – מונח פסק רביעי, (סיבה ב לפסק) מפני שבא להפריד בית מלה המסתימת באות אהו"י ובין מלה הפותחת באות אהו"י (סיבה ג לפסק) – כעין שני שמות לענין משותף אחד, או שם אחד ושני ענינים שונים, צ"ע **אֶל-תַּעֲצָבוֹ** – מונח רביעי, לפחות ארבעה ענינים הקשורים לעצב, או משהו אחר
א' אל תעצבו על העבר – על השנאה; ב' על מעשה המכירה; ג' אל תעצבו על ההווה – בושה מאביהם (רש"י), ד' על העתיד – כי איני ברשות עצמי אלא שליח א-לקים
וְאֶל-יַחַר-פְּעֵינֵיכֶם – פשטא מונח זקף-קטן (שני טעמים במלה אחת) כעין ריבה וריבה את הכל, הרי אח אחד בלבד רצה להרגו, ואח אחד בלבד הציע מכירתו, וכולם סבלו מכך, לכן עכשו יוקל לכולם
כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי – מרכא טפחא, יתור לרבות על מכירת יוסף את כל שהשתלשל מכך (ליוסף: נסיון פגיעת פוטיפר בו, התגרות אשת פוטיפר בו, ישיבת יוסף בכלא; ליהודה פרישת יהודה) **הִנֵּה** – אתנה, מגביל ללמד על החידוש שבדבר **כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֶלְהִים לְפָנֵיכֶם**: במובן של אוכל לבני ישראל, ובמובן של נישואי יוסף ואסנת שבכך נגאלה בת דינה ונולדו מנשה ואפרים שימנו על שבטי י"ה מהם קם עם ישראל ועל שבעים הנפשות שירדו למצרים. ליהודה יצא אורו של משיח מפרץ בן יהודה ותמר.

בראשית ויגש מה, ו:

וַיִּנְדְּרוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי-הוּא מִשַׁל כָּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיַּנְפֵּן לָבוֹ כִּי לֹא-הָאֱמִין לָהֶם:

וַיִּנְדְּרוּ לוֹ – קדמא ואולא, תבנית כעין כלל ופרט
וַיַּנְפֵּן לָבוֹ – מונח זקף-קטן, **כִּי לֹא-הָאֱמִין לָהֶם** – מרכא טפחא סלוק, תבנית של כל הכתוב כעין לימוד אלפניו ולאחריו
● טט – אלפניו אולי יעקב חשש שיוסף לא עומד בצדקתו. בא פסוק **מה, ו** להודיע שיוסף עומד צדקתו.

בראשית ויגש מה, ז:

וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-דִּבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת-הַעֲגָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אֹתוֹ:

וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

... **אֲלֵהֶם** – זקף-קטן **וַיֵּרָא** – פשטא **אֶת-הַעֲגָלוֹת** – מונח זקף-קטן במלה אחת, זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, יעקב ראה עגלות שהיו סימן שיוסף זוכר לימוד התורה האחרון שלמדו יחד: כפי' **רש"י הַעֲגָלוֹת** – (א) יוסף מסר לאחיו סימן לאביו שעצרו בלימוד בפרשת עגלה ערופה (העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה); (ב) וירא את העגלות ששנתן להם יוסף על-פי פרעה.

אֶת-הַעֲגָלוֹת – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, יוסף מסר סימן על לימוד עגלה ערופה, ותבנית הטעמים מרמזת שכך גם זוכר את כל תלמודו ועומד בצדקותו
אֵלָיו רביעי ... **אֲלֵהֶם** זקף-קטן ... **אֶת-הַעֲגָלוֹת** זקף-קטן בין שני קיסרים, דבר עוצמתי כאן כעין הבאת הוכחה חזקה שהאיש במצרים הוא אכן יוסף. וכתוצאה מהוכחה זאת **וַתְּחִי** – זקף-גדול – **רש"י** שרתה עליו שכינה שפרשה ממנו (טט – כבר כ"ב שנה).

וכן רמז למחדש הגדול בתורת הסוד **לְשֵׂאת אֹתוֹ וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב** – ר"ת לוריא, אור לי
וַתְּחִי – **תורה שלמה** בשם **ספר התנין** שתי קרניים לאחוריו קרן אחת לקדמיהו, טט – היינו שני תגים בצד ימין של גג החי"ת, תג אחד בצד השמאלי של גג החי"ת ולזה מרמזת תמונת זקף-גדול, שתי נקודות לימין וקו לשמאל, וזה גם בתפקידי הזקף-גדול, שלוש נקודות אשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

בראשית ויגש מה, א: וַיִּסַּע יִשְׂרָאֵל וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶץ שֶׁבַע וַיִּזְבַּח זִבְחִים לְאלֹהֵי אָבִיו וַיִּצְחָק:

בראשית ויגש מה, ב: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לִישְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הֲגַנִּי:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תמצית ההשקפה: אנתח, סליק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מתיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ת'א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְלִישְׂרָאֵל וְגו' רמב"ן (מ,א) ... והנה בזכות הקרבות נראה אליו אלקי יצחק אביו במראות הלילה במדת הדין רפה, זהו שאמר אלקים במראת הלילה ... והוא מה שאמר (בר' ויש מ,ג) אַנְכִי הֵאֱלֵךְ אֶלְתֵּי אַבְרָהָם, כי הוא האל בית אל וגו' הוא השם והיא המדה ... והבטיחו שלא יירא במצרים כי יזכה בדינו ויגאל אחרי הענוי, וזהו טעם ואנכי אעלך גם עלה.

וכתב הרב (טט - הרמב"ם) **בפרק כ"ז בחלק ראשון במורה הנבוכים, ...** ופירש הרב כי בעבור שאמר בתחלת הענין **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְלִישְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה**, לא היה קשה לאונקלוס לספר המאמר (טט) - ולהרחיק כעין גישום שהוא נמנע ממנו בהתמדה) **כאשר נאמר בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה**, כי הוא סיפור אמירה ולא סיפור מעשה שהיה, כי יש הפרש גדול בין מה שיאמר בחלום או במראה הלילה, ובין מה שיאמר במחזה ובמראה, ובין מה שיאמר בדבר מוחלט וגו'.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים וְלִישְׂרָאֵל - קדמא מהפך פסק פשטא, הפסק מפריד בין מלת א-לקים שהוא שם משמות הבורא שבו מנהיג את העולמות והוא גם מידת גבורה וגלוי אחד שלה הוא מידת הדין, וגם שם למלאכים, ובין מלת ישראל שהוא שם הבא מהתגברות יעקב על המלאך **וישאל לב,כט) כִּי-שָׁרִיתָ עִם-אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים וְהוֹכַלְתָּ**: ומבטא ע"פ **רבי יוסף בכור שור** גלוי של גבורה רוחנית, וע"פ **הרלב"ג** מעלות רוחניות כמלאכים כי הוא שרר עם מלאכי השם עד שמדרגתו קרובה למדרגתם, ולא נלאה כחו בזה, ויהיה שר גם כן עם אנשים ולא ינוצח. וע"פ **הרד"ק** ... יכל ללכת ועשו וכן יקרה עם עשו ואלפיו. ושם ישראלמלמד על גדולת נשמת עם ישראל המייצג את כנסת ישראל – שריית השכינה בעולם הנברא, ועל אהבת ה' לישראל.
 לכן אפשר כי התבנית מהפך פסק לומר **בַּמֶּדֶת הַדִּין רָפָה** כי ירידת ישראל למצרים היא משימה שיש לבצעה בגבורה בשליחות הבורא מעל ההנהגה באמצעות המידות.

יעקב ויעקב - מונח פסק אנתח, ע"פ (זוהר ועוד) אין דומה יעקב לפני כל הנסיונות ליעקב השלם אחרי כל הנסיונות, ודומה לו אברהם אברהם, לפני העקידה ואחריה, שמואל שמואל, אבל במשה משה אין פסק כי אין הבדל בין משה העליון ובין משה התחתון.

בראשית ויגש מו,ג - ד:
[ג] וַיֹּאמֶר אַנְכִי הֵאֱלֵךְ אֶלְתֵּי אַבְרָהָם אֶל-תִּירְאָה מִצְרַיִם כִּי-לָגַוּ נְדָוּל אֲשִׁימָךְ שָׁם:
[ד] אַנְכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאֲנִי אֵעֲלֶךְ גַּם-עִלְיָה וְיוֹסֵף יִשִׁית רִגְוֹ עַל-עֵינֶיךָ:

אל-תירא מִצְרַיִם כִּי – ס"ת אהה"י שם אהיה בצירוף לחדש אייר **מִצְרַיִם** – ג' שכינ"ה, ולזה מוסיף פסוק **(מ,ד) אַנְכִי** – רביע, מרמז לגלוי אהבת הקב"ה באופן הנעלה ביותר גבוה מעל גבוה שומר **אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִם** – מרמז ליחוד קוב"ה ושכינתה **וְאֲנִי אֵעֲלֶךְ גַּם-עִלְיָה** – טפחא מונח אנתח, כמו ב-(שמ' יתרו כ,ב) **אנכי ה' א-לקיך**, בטעם תחתון גאולת השכינה מגלותה עם הניצוצין הקדושים שנפלו בשבירת הכלים (ראה מאור ושמש בר' וישב) **אֵעֲלֶךְ גַּם-עִלְיָה** – ס"ת מכ"ה וצ"ע מה ס"ת **וְאֲנִי אֵעֲלֶךְ גַּם-עִלְיָה** מיכ"ה מרמז כאן?
 וזה קשור ל-**(בר' ויחי ג,כ) ואלה הים פקדו ופקדו אתכם** – גרשיים דרגא מונח רביע, גאולת השכינה מגלותה בתיקון יצר הרע והעולמות.

בראשית ויגש מו,יב:
ובני יהודה ער ואונן ושלה ופרץ וזרח נלמת ער ואונן פארץ פנען ויהיו בני-פרץ חצרון וחקמול:
ובני יהודה - מונח רביע – מונח חמישה ער ואונן ושלה ופרץ וזרח - דרגא תביר טפחא – קבוצת פריטים מצטרפים, ובמקום ער ואונן שלא התקיימו, נכנסו בני-פרץ חצרון וחקמול

בראשית ויגש מו,יז: **ובני אשר ימנה וישנה וישני ובריעה ושרח אחתם ובני בריעה חקר ומלפיהל:**
ושרח אחתם - מונח אנתח, מגביל שהייתה אחותם רק מאבא, אפשר שזה מקור המדרש ששרח היתה בת אשת אשר למאן דאמר שלא נשאו תאומותיהם או שהיו לו לפחות שתי נשים.

בראשית ויגש מו,כו - כז: **[כז] כָּל-הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיִם יֵצְאוּ יָרְכוּ מִלְּבַד נָשִׁי בְנֵי-יַעֲקֹב כָּל-נֶפֶשׁ שְׂשִׁים וָשֵׁשׁ:**
[כז] ובני יוסף אשר-ילד-לו' במצרים נפש שנים כל-הנפש לבית-יעקב הבאה מצרימה שבעים: ס
כל-הנפש - תלישא-גדולה, פרט ראשון **הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיִם יֵצְאוּ יָרְכוּ** - קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כעין כלל הצריך לפרט **א' אפשר שפסוקים (מ, כו - כז) כָּל-הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה ... כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יַעֲקֹב הַבָּאָה ...** מהיום תבנית כעין פרט וכלל ופרט וכלל הפרט הראשון **כָּל-הַנֶּפֶשׁ** - תלישא-גדולה, מציין (ע"פ **רש"י**) פרט מובחר ומאוחד ומיוחד בעבודת אל אחד, פרט זה מפורט בכלל הצריך לפרט והוא יכול את **יֵצְאוּ יָרְכוּ מִלְּבַד נָשִׁי בְנֵי-יַעֲקֹב** שע"פ הרמב"ן בשם רבי יהודה בא להוסיף ולא להפחית והכלל האחרון **(מ, כז) כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִם שְׂבַעִים:** ירבה את יעקב עצמו שע"פ **רשב"ם** נכלל בחשבון 33 בני לאה, וירבה את יוסבד בת לוי שנולדה בין החומות (נכללת ב- 33 בני לאה) כי בשמות יש רק 31 אנשים חיים, וירבה את נשי בני יעקב מהאחיות התאומות.

כָּל-הַנֶּפֶשׁ - תלישא-גדולה, בתפקידי שיעור (תיב"ע, רשב"ם, רמב"ן ע"פ בר"ר, תורה שלמה), ראש, יחוד (רש"י ע"פ וי' רבה), עקירה שיעור הבאים מצרימה, מושלמים לשבעים ע"י הקב"ה או יוסבד. ועוד שהיו יותר משבעים כי נשיהם לא נמנו. ראש, אלופו של עולם, יחוד - מרמז לקב"ה והוא פרט ראשון והפרטים הבאים אלו יעקב ויוצאי ירכו המובחרים, המאוחדים ומיוחדים לאל אחד הקב"ה, ושגזרת הכתוב נתלשו מארץ-כנען לרדת לגלות מצרים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש, לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישייה: (קדטא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדטא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מוציג; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציג; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 בראשית ויגש מד, יח

בראשית ויגש מה, ז:

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ אֶל-יוֹסֵף אֲמַר אֵל-אֲחִיךָ זֹאת עָשׂוּ טַעֲנֵנוּ אֶת-בְּעִירְכֶם וְלִכְוֹ-בְאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן:

טַעֲנֵנוּ - פשטא **אֶת-בְּעִירְכֶם** - מונח זקף-קטן בתיבה אחת, כעין ריבה ריבה את הכל, להטעין כל בהמה גם אלו שנועדו לכתחילה לרכיבה בלבד

בראשית ויגש מו, ז:

כִּינֹו וּבְנֵי כִּינֹו אִתּוֹ בְּנִתָיו וּבְנֹות כִּינֹו וְכָל-זָרְעוֹ הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרַיִמָּה: ס

בהוצאת בלום **כִּינֹו וּבְנֵי כִּינֹו אִתּוֹ** - זקף-גדול מהפך פשטא זקף-קטן בין שני קיסרים, תבנית המלמדת על עשיית תיקון גדול המשנה הסדר הטבעי של עונש על עוון.

בשאר הוצאות הגירסה היא **כִּינֹו וּבְנֵי כִּינֹו אִתּוֹ** - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, כעין יצא להקל ולא להחמיר.

נסביר את הפסוק בשילוב שתי הגירסאות.

פסוק זה מסיים את פרשת ירידת יעקב ובניו למצרים. אפשר כי במעבר בין תולדות האבות בארץ כנען לגלות מצרים מתחיל תקון גזרת ברית בין הבתרים (**בר' לך טו, ג**) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי-גֵרֹו יִהְיֶה זָרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדִּים וְעַנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: זה התקון הגדול של העלאת ניצוצות הקדושה משבירת הכלים בבריאת העולם וניצוצות הקדושה שנפלטו מאדם הראשון בגלותו 130 שנה במצרים.

דמיון במיקום התיקון במעבר מארץ כנען לארץ מצרים ובין מיקום המעבר מעולם התהוה לעולם התיקון (**בר' וישלח לו, לט**) וַיִּמַּתְּ בְּעַל כְּנָעַן בֶּן-עֶבְרָה וַיִּמְלֵךְ תַּחֲמִילֵי הַדָּר וְשֵׁם עִירָו פְּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטָבָל בַּת-מֶטְרָד בַּת מִי זָהָב:

וַיִּמְלֵךְ תַּחֲמִילֵי הַדָּר וְשֵׁם - ר"ת תוה"ו וגו' תיקון המתחיל מיד בהקמת ב"ת תלמו"ד (המרומוז ס"ת וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטָבָל בַּת-מֶטְרָד בַּת מִי זָהָב, הצירוף תרומת ר' אליהו שגב) שהוקם ע"י יהודה בשליחות יעקב כנדרש על (**בר' ויגש מו, כח**) וְאֶת-יְהוֹדָה שְׁלַח לְכִנְיֹו אֶל-יוֹסֵף לְהוֹרֵת לְכִנְיֹו וַיִּשְׁנֶה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גֹשֶׁן: ארץ גשן היא ארץ המעבר ממצרים ובה ניצוצות הקדושה של אורות דתוהו ובין ארץ כנען ובית המקדש - מקום התיקון המושלם - אורות התיקון.

(**בר' ויגש מו, כח**) וְאֶת-יְהוֹדָה שְׁלַח לְכִנְיֹו אֶל-יוֹסֵף - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, יוצא מענין הבאים למצרים לדון בענין כענינו והוא הקמת בית תלמוד בארץ המעבר בין מצרים ובין כנען שמשם תצא הוראה, **לְהוֹרֵת לְכִנְיֹו** - מרכא טפחא, יתור לרבות על הוראת התורה את הוראת השאיבה - היניקה הברור והתיקון של ניצוצות הקדושה של אורות דתוהו, שיתכנסו אל **גֹשֶׁן** - אתנח בתפקיד הגבלה לגשן בלבד.

וַיָּבֵאוּ - טפחא, מתאפיין מהכתוב אחריו **אֶרְצָה גֹשֶׁן** ומאפיין את הכתוב אלפניו, כאן **וַיָּבֵאוּ** - כמו ויביאו היא העלאת של אורות הקדושה ממצרים בעבודת העינוי והפרך שישאל יעשו ביטט ובלבנים ובכל העבודות בשדה אשר המצרים יעבידו בהם בפרך בהכנה לעליה לארץ כנען ובית המקדש - מקום התיקון המושלם - אורות התיקון בכלים. **אֶרְצָה גֹשֶׁן** - מרכא סלוק

בראשית ויגש מז, יד:

[יד] וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-תָּם שִׁבְרֵים

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-הַכֶּסֶף בֵּיתָה פְּרַעֲהַ:

[טו] וַיְתֵם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנַעַן וַיָּבֵאוּ כָּל-מִצְרַיִם אֶל-יוֹסֵף לְאֹמַר הִבְהַלְנוּ לָנוּ לָחֵם וְלָמָּה נָמוֹת נִנְהָךְ

כִּי אֲפָס כֶּסֶף:

תורה שלמה [מא] [יד] וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף, שרתה רוח נבואה על יוסף וידע מה שיש לכל אחד ואחד ומכר לעשיר ביוקר ולעני בפחות, לכל אחד כפי מה שהיה לו, שתם כסף העני והעשיר כאחד (מדרש)

[מא] מאמר זה מובא בפי' הטור עה"ח בשם מדרש ובפדר"א (פרקי דרבי אליעזר) פל"ט רבי פנחס אומר שרה רוח הקודש על יוסף מנעוריו ועד יום מותו וכו'. וראה לעיל (פרק) ל"ז אות לב (יוסף בן תורה ונביא ומכלכל את אחיו). בביאור ובמבוא לתנ"י ע. מכת"י **וַיָּבֵאוּ**

כָּל-מִצְרַיִם אֶל-יוֹסֵף לְאֹמַר הִבְהַלְנוּ לָנוּ לָחֵם ... כִּי אֲפָס כֶּסֶף משמע שבאו כלם עניים ועשירים, ותימה היאך תם הכסף העני והעשיר יחד, וי"ל שכל מי שקנה תבואה מיוסף ה' צריך להביא כתב כמה טיפול ביתו, והיה נותן לעני בפרוטה כמו לעשיר בדינר ובזה תם הכסף בשוה.

וַיָּבֵאוּ – תרסא, בתפקיד בחינה נעלה ובתפקיד אומדנה. בעל בחינה נעלה של רוח נבואה המביאה לאומדת המצב הכספי של כל אחד.

ילקוט איים רבים התשע"ג: איתא בספר עטרת תפארת בשם הרבי צבי הירש מזידיטשוב: יוסף ליקט את כל הכסף והזהב, והצלמים של ע"ז שהיה של כסף וזהב העכו"ם עצמם בטלום **בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-תָּם שִׁבְרֵים** אותם ואז מותר לישראל להינות ממנו.

בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-תָּם שִׁבְרֵים – אמנם לא ברישא פסוק אבל בתבנית (שמ' יתרו כ) אנכי ה' א-לקיך בטעם תחתון – שבתלו ע"ז שזה משבע מצוות בני נח.

אֲשֶׁר-תָּם – מקף, בתפקיד רב מצב, אפשר שמלמד שגוי העובד עבודה זרה אחת מבטל עבודה זרה שאינו עובד.

אֲשֶׁר-תָּם – מרכא, רבוי מיני ע"ז שעובדיהם בלבד **שִׁבְרֵים** הנרמז בטעם אתנח המגביל את השבירה אליהם ולא ליוסף. טעם טפחא ללא מרכא של **בַּשֶּׁבֶר** (א) בתפקיד להתאפיין מהכתוב אחריו ו-(ב) בתפקיד התפשטות האפיון לכתוב לפניו ומרמז להיתר להינות מהחמרים אחרי הביטול הבא מהשבירה.

בראשית ויגש מז, יט:

לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ נָם-אֲנַחְנוּ גַם אֲדַמְתָּנוּ קִנְיָה-אֲתָנוּ וְאֶת-אֲדַמְתָּנוּ בְּלָחֵם

וְנַהֲרָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה וְתָן-זָרַע וְנַחֲרֵה וְלֹא נָמוֹת וְהֵאֲדָמָה לֹא תִשָּׂם:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
המצוות ההשעיות: אֲתָנָה, סִלְקִי – סוף-פסוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מִדְּקָי פִּשְׁטָא – מוציא ממשטו; מִרְכָּא = מאריך, רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; פִּשְׁטָא = טרָאָא – שני משמעות, רבוי ממשטו; מִרְכָּא טִפְקָא – קב"ש עשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טִפְקָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; מִרְכָּא תְּבִיר טִפְקָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מִקְף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְף-קָטָן – 2; זִקְף-גָּדוֹל – 3; רְבִיעַ – 4; ... זִקְף-קָטָן ... זִקְף-קָטָן בחצי פסוק – הקיש; השלישייה: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֲרָא = גִּרְשׁ = גִּרְשִׁיכָּא – יוצא מהענין; קִדְמָא אֲרָא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קָטָנָה = תִּרְסָא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תְּלִישָׁא-גָּדוֹלָה = תִּרְשָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פִּרְ – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לְמָה נְמוֹת לְעִינֶיךָ – דרגא מונח רביע, חטא אדם הראשון קנס מיתה לעולם, התוצאות ההילכתיות הן הרחקה ממת התופס ארבע אמות, מבית הקברות (**בבלי ברכות ג, יח,א**), וממקום של ערום כמו מבית המרחץ למצוות שונות. מקור נוסף שכל ד' אמות הם רשות בפ"ע. **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מז,ט לְמָה נְמוֹת לְעִינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה: **לְעִינֶיךָ**.

נקוד ברביע ששם גבול המחזה ...
מדרש זה יוסבר בשלבים: (א) **לְמָה נְמוֹת לְעִינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה (ט) – הרי זה בבחינת לעג לרש, ועני חשוב כמת): (ב) **לְעִינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחזה ... פירוש המלה המחזה עשוי להיות גבול הראיה, גבול המורה על חפץ, גבול חוות (נתינת) הדעת, רשות בפני עצמו, ע"פ (**בר' ויגש מ,א**) **וַיֵּאמֶר** ת"א וחזי, לכן משמע ששם גבול המחזה – ששם גבול האמירה.

(ג) טט – המצרים באמרם **לְמָה נְמוֹת לְעִינֶיךָ** אם אינו מאכילם, הרי זה בבחינת לעג לרש כי הוא בעל האוכל שיכול לפעול ולהם אין אוכל ולכן הם בבחינת מת שאינו יכול לפעול. תוכן הכתוב מספר על המצב במצרים, מדרש שכל טוב בדרשו את טעם רביע במלת **לְעִינֶיךָ** מעביר את **נְמוֹת לְעִינֶיךָ** לעניני הלכה של ארבע אמות שתחום תפיסת המת (סביבו), שבתוך תחום זה אומרים רק מה ששיך למת, ומעבר לו אפשר לקיים מצוות שונות מבלי שיהא בזה לעג לרש, היינו למת שאינו יכול לקיימם.

(ד) תבנית הטעמים של **לְמָה נְמוֹת לְעִינֶיךָ** – דרגא מונח רביע, היא כתבנית הטעמים (**בר' ג,ג**) **וְכִי תֵאָהֱרֶה-הָיָא לְעִינֶיךָ** (במופע הראשון בתורה) מרמות לחטא אדם הראשון שקנס מיתה לעולם, הביא יצר הרע לעולם ועמו הבושה מהערום והמסתעף מהם. ומכאן להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יח,א**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מהא, (תפילין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ); יו"ד רפב, ד (ספר תורה מעבר לד' אמות ממת ובית הקברות); שדמ, טז, ז (דברי תורה מעבר לד' אמות ממת ע"פ ש"ך, ט"ז); שסז, ג (מעבר לד' אמות ממת תפילין, ספר תורה; צציית, קריאת שמע ותפילה); או"ח קב,א,ד (לא לעבור בד' אמות של מתפלל) **רמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"א,ה"כ"ב** ... אסור הלך אחרי אשה ... עד שירחק ד' אמות ... **שו"ת תורה לשמה סימן שפב** (טט - השאלה) אסור לאדם שיהלך אחר אשה מהו המרחק שצריך להיות ביניהם (טט - התשובה) ... הנה השיעור הוא ארבע אמות ... **דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע** ... וכן הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד **בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה**. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי (ג' יוסף חיים, הלא הוא הבן איש חי) נר"ו.

בבלי ברכות ג,ב ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי: אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת. אמר רבי אבא בר כהנא: לא אמרן אלא בדברי תורה, אבל מילי דעלמא לית לן בה. ואיכא דאמרי, אמר רבי אבא בר כהנא: לא אמרן אלא [אפילין] בדברי תורה, וכל שכן מילי דעלמא.

בבלי ברכות יח,א והתניא: המשמר את המת אף על פי שאינו מתו - פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה. משמרו - אף על פי שאינו מתו, מתו - אף על פי שאינו משמרו. מתו ומשמרו אין, אבל מהלך בבית הקברות - לא, והתניא: לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום (משלי יז) לזעג לרש חרף עושהו! ה"תם תוך **אַרְבַּע אַמּוֹת** [אַמּוֹת] הוא דאסור, חוץ לארבע אמות חייב, דאמר מר: **מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, הכא - חוץ לארבע אמות נמי פטור**.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן מה דין תפילין בבית הקברות ובבית המרחץ, ובר' סעיפים.
סעיף א * אסור ליכנס (א) א בבית הקברות <א> או (ב) בתוך ארבע אמות של מת, ותפילין בראשו, משום לזעג לרש (משלי יז, ה). <ב> ואם הם מכוסים, (ג) מותר.

סעיף ב ב בבית המרחץ, (ד) בית החיצון שכל העומדים בו הם לבושים, יכולין להניח שם תפילין לכתחלה. ובבית האמצעי, שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים (ה) ומקצתן ערומים, אינו יכול להניחם לכתחלה, ואם היו בראשו אינו צריך לחלצן. (ו) ובבית הפנימי שכל העומדים שם ערומים, אפילו היו בראשו, צריך לחלצן.
טט – הרחקה ממת, הבושה מהערום הגיע מחטא אדם הראשון

שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רפב סעיף ד לא יאחזו אדם ס"ת ויכנס בו לבית הכסא או לבית המרחץ ו או לבית הקברות, אף על פי שכרוך במטפחת ונתון בתיק שלו, (ד) <ג> ולא יקרא בו יג] עד שירחק ד' אמות מהמת או מבית הקברות יד] או מבית הכסא. ז (ה) ולא יאחזו ספר תורה בלא מטפחות.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שדמ סעיף טז יא אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת, (ג) כגון צרכי קבורתו והספד; אבל שאר כל דבר, יב אסור. והני מילי בדברי תורה, אבל במילי דעלמא לית לן בה.

ש"ך יא אין אומרים כו' - משמע דעת המחבר דד"ת אפילו חוץ לד' אמות אסור ומילי דעלמא אפי' תוך ד' אמות שרי והב"ח פסק דד"ת אסור אפי' חוץ לד' אמות ומילי דעלמא אינו אסור אלא תוך ד"א ודבריו של מת מותר אפי' בד"ת אפי' תוך ד"א וכן נהגו לדרוש באגדות ופסוקים אפי' תוך ד"א בפני המת ויוצאין מענין לענין עד שמגיעין לספר שבחיו של מת מעסק תורתו וחסידיותו ויותר מדות טובות שהיו בו ע"כ וכתב המרדכי דכל אותו חדר שהמת מונח בו חשוב כד' אמות וכן פסק הב"ח וע"ל סי' ס"ו:

סעיף יז מותר לומר פסוקים ודרשה <ה> לכבוד המת, ת] בתוך ארבע אמות או בבית הקברות (מהרא"י בבאיור מא"ח לדעת רמ"ה).

ט"ז (ה) לכבוד המת - דכל שאין לכבוד המת ודאי אסור ... וכתב הטור בשם רב האי גאון דאפילו חוץ לארבע אמות אסור בד"ת: **שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסז סעיף ב** לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד' אמות של מת ותפילין בראשו, משום לזעג לרש (משלי יז, ה), ואם הם מכוסים, מותר.

סעיף ג ב לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד' אמות (א) של מת או של קבר וספר תורה בזרועו (ב) ויקרא בו ג או יתפלל, והוא הדין על פה אסור לקרות, אלא אם כן לכבוד המת, כמו שנתבאר. (וע"ל סימן שד"מ סעיף ט"ז).

סעיף ד מותר ליכנס לבית הקברות או לתוך ד' אמות של מת או של קבר, והוא לבוש ציצית, והוא שלא יהא נגרר על הקבר. אבל אם נגרר, אסור משום: לזעג לרש (משלי יז, ה) במה דברים אמורים, בימיהם שהיו מטילים ציצית במלבוש שלובשים לצורך עצמן, ד אבל האינדא שאין אנו לובשין אותו <א> אלא לשם מצוה, אסור, אפי' אינם נגררים. ב] והני מילי כשהציצית מגוללים, אבל אם הם מכוסים, מותר.

סעיף ו כיון שהרחיק ד' אמות, קורא ומתפלל, ואפילו רואה הקבר או בית הקברות. ואם יש שם מחיצה, מותר אחר המחיצה, סמוך אפילו תוך ד' אמות לקבר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן קב סעיף א (א) <א> אסור לישב (ב) א בתוך ד' אמות (ג) של מתפלל; בין מלפניו <ב> בין מן הצדדין (ד) (בין מלאחריו), (תוס' ומרדכי ואשרי פ' אין עומדין) צריך להרחיק ד' אמות; וגו' **סעיף ד *** (טו) אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ד' אמות, ודווקא (טז) לפניהם, וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סֹלֶק – סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מוֹחֵף פֶּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מאריך, רבוי; דֹּרְאָה – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממש, לא ממש; טַרְחָא = טרף – שני
משמעות, רבוי ממש; מֵרָאָה טַרְחָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דֹּרְאָה תְּבִיר טַרְחָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טַרְחָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָאָה טַרְחָא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָאָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פֶּסֶק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זֶרְקָא סְגוּלָה – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשְׁטָא – פשוט, 1; זֶרְקָא קֶטַן – 2; זֶרְקָא גָדוֹל – 3;
רִבְעֵי – 4; ... זֶרְקָא קֶטַן ... זֶרְקָא קֶטַן בְּחַצֵי פֶּסֶק – היקף; השלישי: (קִדְמָא – סדר קדמות; אֵלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־אֵלָא – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מְחִיצָה; תְּלִישָׁא-גָדוֹלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מְחִיצָה; פֶּרַח – דרוש מהפסוק ריעין לנושא אחר בהלכה;

הוכן בעזרת הרב יעקב ויגדור הי"ו והרב אהרן רובינשטיין הי"ו.

1.5 בראשית ויגש מד, יח:

בראשית ויגש מד, יח:

וַיִּקְרַן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְרֵעָה כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי-חֶזֶק עָלָהֶם הָרָעַב וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְרֵעָה:

נשתמש במדרש הבא בשלבים אחדים של הסבר הכתוב.

שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מז, כ: וַיִּקְרַן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם. שלא היו שמיין הקרקע בדמים, ולא התבואה בדמים, אלא כל אדם היה מחליט קרקעו ליוסף בדמי פרנסתו ופרנסת בני ביתו כל אותה שנה וזרע כדי לזרוע איש אדמתו באותה שנה מכאן ואילך להיותן **כַּאֲרִיסֵין** שיורדין לשדה בעל הבית ועובדין אותה, אלא בשביל שכולם עבדיו הם, והוא צריך לפרנסם, התנה עמהם לעבוד הקרקע וליטול הם ד' חלקים והוא נוטל את החמישית לפרעה (**בר' ויגש מז, כד**), ואעפ"כ לא קנה אותם לצרכו כי אם לפרעה: **כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ.** כשפרשנו: **כִּי-חֶזֶק עָלָהֶם הָרָעַב.** לפי שהיה רואה כי חזק עליהם הרעב לא היו שמיין את הקרקע אלא בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו לפרנסתו בשנת הרעב ולזרע השדה: **וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְרֵעָה:** מעתה ועד עולם היו כל השדות מוחלטות לפרעה:

הפסוק (**בר' ויגש מז, כ**) עוסק במכירת וקנית אדמה בין נכרים כאשר יוסף הוא שליח המלכות. הפסוק מוסבר להלן ע"פ ההלכה כיצד תהליך מכירה בכלל ומכירת אדמה בפרט חל בין בני ישראל. תהליך מכירה מתואר ב-**משנה בבא מציעא פ"ד, מ"א** הוזהב קונה את הכסף ... וההסבר הוא (משיכת) הוזהב (כסחורה) קונה את הכסף ופירשו מחייב את (תשלום) הכסף. אח"כ בא התשלום עצמו. המשנה עוסקת במטלטלין, אבל גם לאדמה התהליך דומה.

נתבונן במהלך אפשרי ללימוד מתבניות טעמי המקרא:

וַיִּקְרַן יוֹסֵף – קדמא ואזלא, בתפקיד של סדר מוקדם ומאוחר במכירה וקניה. ברשות המוכר משהו שהקונה מעוניין בו והם הסכימו שזה יעבור מהמוכר לקונה, הקונה צריך לעשות פעולה כדי לקנות:
(א) בקרקע – פעולת חזקה או שטר או כסף (או שווה כסף שלא נדון בו כאן)
(ב) במטלטלין – פעולת משיכה או הגבהה
(ג) ולכל אחד מהם (קרקע או מטלטלין) מתאים האופן הבא: (א) פעולת נתינת סודר מקונה למוכר (למאן דאמר כליו של קונה קונים)
(ב) נשוא מכירה נקנה לקונה אפילו לא נמצא במקום (כגון מכירת החמץ שבבית המוכר לרב) החפץ או הקרקע עובר לבעלות הקונה, (ג) נוצרה התחייבות הקונה לשלם.

אפשר כי (ג) מרומז בתבנית הטעמים פעמיים זקף בין שני קיסרים של הכתוב **אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְרֵעָה כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** המרמזת לכעין בנין אב או הקש לכל תהליך מכירה שבו יש משהו שמוכרים, פעולה המסמלת שהנמכר נקנה לקונה, נוצרת התחייבות לקונה לשלם.

הכתוב **כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** מתחיל את המכירה, כי המצרים יזמו את המכירה הכתוב **וַיִּקְרַן יוֹסֵף** מרמז כי הקונה מקנה למוכר כלי שלו למוכר (למאן דאמר כליו של קונה קונים) בעקבות כך נשוא המכירה הכתוב **אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם** נקנה לקונה **לַפְרֵעָה** מלמד שהאדמה או החפץ עוברים לבעלות הקונה, נוצרה התחייבות הקונה לשלם. הכתוב (**בר' ויגש מז, כג**) **הָא-לְכֶם זֶרַע** הוא אמצעי התשלום של אספקת הזרע לכל מקום שהמוכר נמצא בו, כי המלכות העבירה את המוכרים למקומות שונים ממקום שבו מכרו האדמה שלהם.

עכשו נסביר איך במכירת האדמה אין אונאה.

משנה בבא מציעא פ"ד, מ"ט אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אין להן תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה וחמשה ... פירוש המשנה לרמב"ם ב"מ פ"ד, מ"ט אמר ה' (**וי' בהר כהניד**) **וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעֵמִיתְךָ אוֹ קִנְיָה מִיַּד עֵמִיתְךָ אֶל-תּוֹנֵן**, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאין מטלטלין, ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות לפי שנ' בהם לרשת אחווה, ויצאו שטרות דאמר קרא ממכר מי שגופו מכור וקנוי יצאו אלו שאין גופן מכור וקנוי אלא לראיה שבהן. וגו' (**וי' בהר כהניד**) **וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכֶר לְעֵמִיתְךָ אוֹ קִנְיָה מִיַּד עֵמִיתְךָ אֶל-תּוֹנֵן אִישׁ אֶת-אֶחָיו:**

ה-**משנה בבא מציעא פ"ד, מ"ט** ופירושה מוציאה קרקעות וכו' מאונאה בדרך הסקה שהפסוק עוסק באונאה במטלטלין ע"פ דרשת "דבר הנקנה מיד ליד" ולכן מה שאינו מטלטלין אין בו אונאה. ע"פ מדרש **שכל טוב** הפסוק (**בר' ויגש מז, כ**) **וַיִּקְרַן יוֹסֵף** וגו' מדגים ישירות, שאין אונאה בממכר קרקעות גם בהפרשי שווי מופלגים בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו לפרנסתו (שווי זרע של) שנת הרעב ולזרע השדה: וסוף הפסוק **וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְרֵעָה** – סולק כמגביל, מעיד שאין כאן ביטול מקח.

כאמור הפסוק מוסבר ע"פ ההלכה כיצד תהליך מכירה בכלל ומכירת אדמה בפרט חל בין בני ישראל. לכן איננו מתיחסים לענין רקבון התבואה שלא באוצרות המלכות שאילצה את המצרים למכור אדמתם למלכות.

לפי פתרון יוסף המצרים היו צוברים בר לעצמם והמלכות לעצמה. הכתוב **כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** הוא טעמא דקרא של **וַיִּקְרַן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְרֵעָה** כי הוא לכתחילה לא התכווין לקנות האדמות, רק הם הציעו לו אותם בתמורה לזרע לאכילה. במצב זה, היצע האדמה היה גדול, המלכות היתה הקונה היחיד שהיה בידו תשלום שהיה גם הצלת חיים והוא היה בשווי זרע לשנת רעב שאיפשר למצרים להתקיים. כך הראינו שבמכירת האדמה לא היה אונאה. אח"כ המלכות בעלת האדמה המציאה להם זרע כרצונה לזריעה כאריסים, ואח"כ כנראה קבעה בתכנון מרכזי מה יגודל ואיפה.

אֶת-כָּל-אֲדָמַת – מקף כרב-מצב של טיב האדמה וטיב פירותיה: **אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְרֵעָה** – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) מוציא הכתוב מפשוטו, **שלא היו שמיין הקרקע בדמים** (שמכרו בהצ' גדול ולא היה קונה אחר פרט למלכות שקנתה שלא כשווי שומה), ולא התבואה (שקנו) בדמים, אלא כל אדם היה מחליט קרקעו ליוסף בדמי פרנסתו ופרנסת בני ביתו. (ב) ועוד מוציא הכתוב מפשוטו שלא קנה האדמות בהמצאו במ אלא בקנין סימלי ע"י הקניית כלי של המלכות למוכר.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: א. תנא, סוף-סוף (נקראים קוסים ותפידים) – להגביל; מונח – רבוי; מופך פשוט – מוציא ממש; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממש; לא ממש; טפא = טרנא – שני
משמעות, רבוי ממש; מרכא טפא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ססא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3;
רבוע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישייה: (קדמא – סדר קדומות; אולא = גרש = גרשי"א – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

כִּי-מִכְרֶיךָ - מקף כרב-מצב של מכירה: (א) מכירה לפי שומת שווי (ב) מכירת שלא לפי שומת שווי. ועוד דרך (א) מכירה בשלבים (ב)
מכירה בבת אחת. **כִּי-מִכְרֶיךָ מִצְרִים אִישׁ שְׂרָהוּ** – מהפך פשוטא זקא-קטן, מוציא הכתוב ממשוטו לשני דברים כי מפני הרעב (טט – א)
לא היו שמין (טט – ב) לא מכרו בשלבים כנדרש ב- **שכל טוב** לא היו שמין את הקרקע אלא בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו
שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו לפרנסתו בשנת הרעב ולזרע השדה:

הרחבה בענין מכירת אדמה תמורת זרע (שאינן בו טענת אונאה) לעומת מכירת זרע תמורת אדמה (שיכולה להיות בו טענת אונאה)
כתנן **משנה בבא מציעא פ"ד,מ"א** הוזהב קונה את הכסף וההסבר הוא (משיכת) הוזהב (כסחורה) קונה את הכסף ופירשו מחייב את
(תשלום) הכסף.

מצריים מכרו קרקע, המלכות החזיקה בקרקע ובוזה התחייבה לשלם תמורה, שהתבטאה בזרע לא מסוים אלא לפי בחירת המלכות (בר' ויגש
מז,ג) **הֲאֵלֶיכֶם זָרַע** בכל מקום שצריך לספק אותו שם, אפילו לא הראה להם. זה יתאים לכך ש-(בר' ויגש מז,ב) **זָרַע-הָעֵם** העביר ממקום
למקום ובכל מקום סיפק תשלום עבור הקרקע שקנה במקום המקורי של מקבלי הזרע במקום הימצאם לפי החלטת המלכות (הקונה). זה
שהזרע משמש לאכילה ולזריעה אינו חלק מתהליך המכירה.
ע"כ הקרקע היא הסחורה הנמכרת ונגנית, הזרע (שהוא לא מסוים) הוא התשלום כמו כסף. ולא יכולה להיות טענת אונאה.

אם היה הפוך, כי המלכות רוצה לקיים את עמה ולכן מציעה לעם לקנות ממנה זרע (זה מטלטלין) והם מושכים ובוזה מתחייבים לתשלום,
כל זמן שהיה להם כסף (שהוא לא דבר מסוים) היה יכול להיות להם טענת אונאה. אבל כאשר נשארה להם רק האדמה איך יעשו? בלי
להתחשב במאן דאמר שקרקע מסוימת לא יכולה להיות תשלום אז צריך לעשות באופן אחר.
(א) במשיכת הזרע מהמלכות המצרי המושך מתחייב בתשלום שהוא **שדהו** – קרקע שלו (היינו מסוימת) אם זה לא חליפין אז נקרא תשלום
על קניית הזרע ובוזה יכולה להיות טענת אונאה לקונה.
(ב) אם זה חליפין אז הקרקע לא מהווה תשלום ואין אונאה (חוץ מענין שאין אונאה בקרקע)
ע"כ הסחורה היא הזרע והתשלום הוא הקרקע.
(המשך ל-א) ואם לא בחליפין, המוכר (המלכות) יתנה מראש שתמורת הזרע הקונה מתחייב להקנות הקרקע ואז המקבל (המלכות) תעשה
חזקה בקרקע. לפני-כן לא קנתה.

בראשית ויגש מז כג: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעַם הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם לְפָרְעָה הֲאֵלֶיכֶם זָרַע וְזִרְעֶתֶם אֶת-הָאֲדָמָה:

תורה שלמה (סא) הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וגו' נעשו כולן **כעריסין** אצלו עובדין ומוציאין יציאות ונותנין לו החומש וארבעה חלקים
להם (מדרש הגדול)

תורה שלמה (סב) תוספתא סוטה (ליברמן) פ"ה,ט עד שלא ירד יעקב למצרים היה רעב שני' (בר' ויגש מה,ג) **כִּי-יָגַד שְׁנַתִּים הָרָעַב** וגו'
משיירד מהו אומ' **הֲאֵלֶיכֶם זָרַע וְזִרְעֶתֶם אֶת-הָאֲדָמָה:**

הֲאֵלֶיכֶם זָרַע – זקא-קטן, שתי דרשות, דרשה (א) תמורה לקניית דבר מה. במצב זה **הֲאֵלֶיכֶם** – מקף כרב-מצב של תמורה לקניית דבר
מה (א) באופן שעלול להיות בו טענת אונאה (ב) באופן שאין בו טענת אונאה וזה בקרקע שאין בה טענת אונאה.
דרשה (ב) **הֲאֵלֶיכֶם** – מקף כרב-מצב של נתינת הזרע לזריעת שדה באריות: **תורה שלמה (סג) הֲאֵלֶיכֶם זָרַע** (טט – א) מכאן אמרו
מקום שנהגו שיתן בעל השדה את הזרע נותן. (טט – ב) מקום שנהגו שיהיה הזרע על העריס לא יתן (טט – ג) ואם התנו ביניהן הרי הן
כפי התנאי (מדרש הגדול)

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעַם – מהפך פשוטא זקא-קטן, מוציא הכתוב ממשוטו ע"פ הביאור ב-**תורה שלמה (סא)** כי המצרים אמרו לו שיקנה
אותם לעבדים מלאים לפרעה לעשות מלאכת המלך כרצונו, ואילו יוסף קנה רק האדמה והתנה עמהם שיעבדו אותה לעולם ויהיו בה
ארוסי בתי אבות לפרעה. ואח"כ אמר **הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם לְפָרְעָה** לא לעבדים ... רק עם האדמה תהיו לו.

אור החיים ... הטיל תיבת הַיּוֹם בין אֶתְכֶם ל-**וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם**, טט – המלה הַיּוֹם יתירה ללמד שלגבי כל מצרי משעת החליפין אדמה
למלכות תמורת פרנסה מהמלכות, הוא נמצא בשירות המלכות.

אור החיים הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם...ובמעשה שעשה להעביר העם לערים מקצה וגו' זו היא קנייתם, לזה אמר **הֵן קָנִיתִי אֶתְכֶם
הַיּוֹם**, פירוש כמה **שהעבירם** **אז** להערים ... (בר' ויגש מז,ב) **זָרַע-הָעֵם** - קדמא זקא-קטן בתיבות מוקפות, כעין מוקדם שהוא מאוחר
בענין, ההעברה היא החלק המוקדם של קניית המצרים בקנין שכיר ולא בקנין עבד. ואילו האדמה נקנתה בקנין גמור.

אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא הקנין והשונים בהלכותיהם או עניניהם בקשר
לנושא. דבר אחד הוא ההבדל בין הקנין של האדמה שהיה קנין מוחלט לעומת קנין העם שלא היה לעבדות אלא לשכירות בשירות המלכות.
אפשר לומר כי יוסף השאיר לאנשים את היוזמה והענין לעבוד ולהרוויח בזה שלא שיעבדם, כי לעבד אין רווח מהשתדלותו, וגם שגבה
מהם רק חמישית בתבואות של כל שנה ולא יותר וגם לא בתנאי חכירה של כמות תבואה קבועה או דמי חכירה קבועים, שאם השנה קשה
עדיין ייאלצו לשלם את דמי החכירה המלאים. תנאים אלו מתבטאים במשנות שונות ב-**בבא מציעא פ"ט**

(בר' ויגש מז,ג) **הֵן** – תרסא בתפקיד קביעת שיעורי ותנאי אריות (= שוכר בחלק קבוע מן התבואות שתביא האדמה) חכירה (שוכר במידה
ידועה של התבואות לא משנה מה האדמה הניבה) קבלה בשכר (שוכר בערך כסף קבוע בלי קשר לתנובת האדמה), **קָנִיתִי** – קדמא, קודם
לקבלת האדמה ע"י כל אחד משלושה סוגי מקבלי האדמה.

(בר' ויגש מז,ג) **אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם** – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא יחסי ההתקשרות בין בעל אדמה
ובין מקבלי אדמה לעיבוד משלושה סוגים והשונים בהלכותיהם לגבי מה עליהם לעשות באדמה ומה עליהם לספק לבעל האדמה.
וְאֶת-אֲדָמְתְּכֶם – מקף כרב-מצב החלקה שמקבל המקבל ולפי זה משתנה התחייבותו לבעלי האדמה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
המצוות ההשקפות: אֲתָנָה, סְלִיק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנָה – רבוי; מוֹנֵךְ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה = מאריך, רבוי; דִּרְגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממש, לא ממש; טַפְסָא = טרףא – שנוי
משמות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טַפְסָא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבית, מכל מקום; דִּרְגָא תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִיר טַפְסָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מֵרָאָה טַפְסָא – קבוצה שההלכה
הלה רק על חלק מפרטיה; מֵרָאָה – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְקָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִרְקָא סְגִיל – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זִקְף-קָטָן – 2; זִקְף-גָּדוֹל – 3;
רִבֵּעַ – 4; ... זִקְף-קָטָן ... זִקְף-קָטָן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קִדְמָא – סדר קדימות; אֲזֵלָא = גֵּרֵשׁ = גֵּרֵשׁ־יָא – יוצא מהענין; קִדְמָא אֲזֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק בבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קִטְנָה = תִּרְסָא –
דרוש בפסוק שער, מוציא; תְּלִישָׁא-גָּדוֹלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פִּרְ – דרוש מתפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

משנה בבא מציעא פ"ט, מ"א

המקבל שדה מחברו מקום שנהגו לקצור יעקור לעקור יחרוש אחריו יחרוש הכל כמנהג המדינה כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים ושניהם (בעל הבית והארים) מספקין את הקנים (לתמוך בגפנים):

משנה ב

[ב] המקבל שדה מחברו והיא בית השלחין או בית האילן יבש המעין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה או שדה בית האילן זה יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא מציעא פ"ט

[ב] צריך שתדע שלשה שמות אלו על איזה ענין אומרים אותם, והם שוכר וחוכר ומקבל. והוא ששוכר הוא השוכר את האדמה לזרעה בדמים ידועים בכך וכך דינרין. ומקבל הוא השוכרה בחלק מתבואתה כגון שיסכים עמו בחצי מה שתביא האדמה או בשלישו. וחוכר הוא השוכר את האדמה במדה ידועה מן החטים או משאר הזרעונים הנזרעים כגון שהסכים עם בעל הקרקע שיתן לו כך וכך סאין ממין פלוני מן הזרעונים בין שתביא האדמה מעט או הרבה. ועוד, שם מקבל נאמר בסתם על חוכר ושוכר שפעמים אומר במשנה מקבל וכוונתו בכך חוכר או שוכר וכאלו אמר המקבל שדה בחכירות או בשכירות, ומה שאמר במשנה זו ובהלכה שלפניה מקבל הוא הדין עצמו גם בחוכר. ולפי שפירש ואמר לו השכיר לי בית השלחין זה, והשמיענו שכוונתו כמות שהיא עתה במצבה הנוכחי ולפיכך מנכה לו מחכורו. ופירוש מנכה, מחסר.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא מציעא פרק ט

[ג] כבר ביארנו כי מקבל הוא השוכר את הקרקע בחלק מתבואתה, ולפיכך אם הכירה ולא זרעה משערין כמה היתה עושה אלו נזרעה, ויתן ממנו החלק שהוסכם עליו. וזה ברור.

[ד] לנכש, לנקות את השדה, כי כאשר גדל הזרוע צומחים עמו מיני עשבים ונקיים ממה שמוסיף בתבואה הרבה מאד, לפי שחזור כל הלשד לזרוע, וזה ידוע אצל עובדי האדמה, ולפי שזה חוכר המשלם שיעור קצוב היה לו לומר לו אני לא אנכש ואינך יכול לכוף אותי לנכש לפי שאין עליך הפסד במיעוט התבואה, אלמלי מה שהזכיר מהפסד האדמה לעתיד.

[ה] כרי, גדיש שהרחת מתכסה בגבהו, והוא שיעור סאתים חוץ מן ההוצאות. אמר ר' יהודה כי זה שיעור שאינו מוסים. לפי שכלי זה הנקרא רחת פעמים שהוא ארוך או קצר. וכדי נפלה, שיעור מה שנזרע בה. ודין זה אינו אלא במקבל, שביארנו שהוא שוכר בחלק מן התבואה. ואין הלכה כר' יהודה.

[ו] דין זה כולל לשוכר וחוכר. ומכת מדינה, הוא שהוכו רוב שדות אותה מדינה, ואין הלכה כר' יהודה.

[ז] זה ברור ואינו צריך פירוש.

[ח] דינים אלו שבבבא זו חוזרים כפי שנויי השדות. וכללו של דבר זה שאם הסכים עמו לחרוש את השדה ולזרוע בה מין מסויים הרי הוא רשאי לזרוע בה מה שנוקו לקרקע פחות מאותו הדבר שהוסכם עליו, ולא יזרע מה שנוקו יותר, והולכין בזה על פי בעלי ידיעת טבע אותו המקום בזריעה מאותם המתעסקים בחרישת אותן הקרקעות ועבודתן.

(בר' ויגש מז,ג) **אֵת-הָאֲדָמָה** – מקף כרב-מצב החלקה שמקבל המקבל ולפי זה משתנה התחייבותו לבעלי האדמה.

(בר' ויגש מז,ג) **וְזִרְעָתָם** – טפחא, רבוי והשתנות, רשאי לשנות לזרוע מה שנוקו לקרקע פחות מאותו הדבר שהוסכם עליו, ולא יזרע מה שנוקו יותר, **אֵת-הָאֲדָמָה** – מקף כרב-מצב החלקה ולכן ע"פ טעם סלוק מגביל הטיפול באדמה בכך ש-הולכין בזה על פי בעלי ידיעת טבע אותו המקום בזריעה מאותם המתעסקים בחרישת אותן הקרקעות ועבודתן.

משנה ג המקבל שדה (רמב"ם השוכר בחלק מתבואתה) מחבירו והובירה שמיין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו שכך כותב לו אם אוכיר ולא אעביד אשלם במיטבא:

משנה ד המקבל שדה מחבירו ולא רצה לנכש ואמר לו מה אכפת לך הואיל ואני נותן לך חכורה אין שומעין לו מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלה לפני עשבים:

משנה ה המקבל שדה מחברו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה אמר רבי יהודה מה קצבה בכרי אלא אם יש בו כדי נפילה:

משנה ו המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו אם אינו מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו רבי יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחכורו:

משנה ז המקבל שדה מחבירו בעשרת כור חטים לשנה לקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה:

משנה ח המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורים לא יזרעה חטים חטים יזרענה שעורים רבן שמעון בן גמליאל אוסר תבואה לא יזרענה קטנית קטנית יזרענה תבואה רבן שמעון בן גמליאל אוסר:

הסבר נוסף למלת **קְנִייתִי** וטעמה: **קְנִייתִי** – קדמא, קנין האדמה קדם להצעת האריסות **תורה שלמה [סב] הערות** רש"י פסוק יט, לקח טוב פסוק יח, (בר' ויגש מז,ח) **וּתְתַם הַשָּׂנֶה הַהוּא וַיָּבֵאוּ אֵלָיו בַּשָּׂנֶה הַשְּׁנִית**, יש לומר שהוא שנה שניה לרעב, וא"ת והרי למעלה מן הענין כתוב כי זה שנתיים הרעב וזה המעשה שמכרו המצריים איש שדהו לא היה אלא אחר שבאו אחיו למצרים, יש להשיב שהענין **מוֹקְדָם וּמְאוּחָר**, ונאמר שזה המעשה היה בשנה שבא יעקב אבינו ובניו למצרים, ושבאו נפסק הרעב והתחילו לזרוע, והוא מסייע למה שאמר רז"ל ויברך יעקב את פרעה, אמר לו יהי רצון שיעלה נילוס לרגליך, וכן היה, כי בשנה הראשונה מכרו הכסף והמקנה ובשנה גם שדותיהם ומקניהם ועצמם, וכאן ואילך נפסק הרעב והיו זורעין ונותנין חמישית לפרעה.

... ואם רצונך אמור כי הכתוב ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר, ואיך יהיו זורעין בשנה השלישית, אלא שאמר הכתוב ויבואו אל יוסף בשנה השנייה, שנית למכירת מקניהם, שהיא שביעית בסוף שני הרעב, כי מה שאמר למעלה ותלה ארץ מצרים הוא בשנה הששית עד כי תם הכסף ומקנה הבהמה, ובשביעית מכרו גויתם ואדמתם וכן הוא אומר ותן זרע וגו'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תפנית ההשקפה: אהבה, סליח – סוף-פסוק (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל, מונח – רבוי; מן: פשטא – מוציא מפשט; מרא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא למש; טפא = טרףא – שני
משמעות, רבוי מתפשט; מרא טפא = קב"ש ששעויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שווה לפרטיה; מרא תביר טפא – קבוצה עם הלכה לא שווה לפרטיה; תביר מרא טפא – קבוצה שההלכה
היא רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מבצ של המוטעם, בד"כ מבצ אחד נדרש; סק 1 – סדור שנתחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מוציא; פז – דרוש מהפסוק ריעון לנושא אחר בהלכה;

1.6 בראשית ויגש מד, יח: (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

בראשית ויגש מז, כג: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעַם הֵן קִנִּיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאַתְּ אֲדַמְתֶּם לְפָרְעָה הָא-לֵכֶם זָרַע וַיַּרְעֵתֶם אֶת-הָאֲדָמָה:

בראשית ויגש מז, כד: וַהֲיֵה בְּתִבּוּאוֹת וַיְנַתְּתֶם חַמִּישֵׁית לְפָרְעָה

וְאַרְבַּע הַיָּדֵת יִהְיֶה לְכֶם לְזָרַע הַשָּׂדֶה וְלֹא-אֲכַלְכֶם וְלֹא-אֲכַל לְטַפְכֶם:

(בר' ויגש מז, כג) וַיִּשֶׁם אֹתָהּ יוֹסֵף עַד-הַיּוֹם הַזֶּה עַל-אֲדַמַּת מִצְרָיִם לְפָרְעָה לְהִמְשֵׁךְ רֶגֶל אֲדַמַּת הַפְּהָנִים לְבָדָם לֹא הָיְתָה לְפָרְעָה:

תורה שלמה [סה] (בר' ויגש מז, כד) וַהֲיֵה בְּתִבּוּאוֹת וַיְנַתְּתֶם חַמִּישֵׁית לְפָרְעָה, ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי פרעה אין לו כלום בעולם

והוא אומר (בר' ויגש מז, כד) וַהֲיֵה בְּתִבּוּאוֹת וַיְנַתְּתֶם חַמִּישֵׁית לְפָרְעָה וגו' אבל הקב"ה שהכל שלו אינו אומר לך שתפרוש לו אלא

אחד מעשרה (בר' פצ"ה מכת"ו במנח"י) (ט: להקל רק למעשר ראשון? ומעשר עני רק בשתי שנים מתוך שש, כי מעשר שני נאכל ע"י הבעלים בירושלים ולא חמישית כל שנה כמו של פרעה)

באור תו"ש [סה] ... ראה לעיל אות נט ולקמן אות סח ומענין זה בכת"י מושב זקנים רק אדמת הכהנים (ט: שני פסוקים (בר' ויגש מז, כב)

רַק אֲדַמַּת הַפְּהָנִים, (בר' ויגש מז, כג) רַק אֲדַמַּת הַפְּהָנִים) הקשה החסיד למה נכתב זה בתורה אלא משה כתבו בעבור ישראל שלא יהיו צרי

עין לתת תרומות ומעשרות להביא לירושלים שעולה לחומש (ט: בסה"כ אבל מעשר שני נאכל ע"י הבעלים) ראו מה עשה פרעה לכומרם

שלא קנה קרקע שלהם, וגם פטרם מן החומש בעבודה זרה שלו, כל-שכן אתם שאתם בני ואני נותן לכם את ארץ כנען בחנם שתתנו

במקום מצוה כי אתם בני אל חי. וכ"ה בקיצור בס' פענח רזא משם ר"ח. ולפינו בספר חסידים לרבינו יהודה ההסיד הוצאת מק"ג סי'

תת"ז (בר' ויגש מז, כג) רַק אֲדַמַּת הַפְּהָנִים לְבָדָם לֹא הָיְתָה לְפָרְעָה: למה הוצרך זה לכתוב בתורה?

(בר' ויגש מז, כג) רַק אֲדַמַּת הַפְּהָנִים לְבָדָם – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, אחת מהן רַק אֲדַמַּת הַפְּהָנִים

– גרשיים מהפך פשטא תבנית טעמים בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר, ומלמד מכומרי עבודה זרה לתלמידי חכמים של ישראל

כהמשך הביאור של תו"ש [סה]

אלא לומר לך אם המלך מטיל מס על העיר בני העיר ותלמידי חכמים שעוסקים [בתורה] יומם ולילה לא יתנו עמם דבר כי לא

בעבור הטיל על העיר אלא בעון עמי הארץ ותורת אלהים משמרתן. הנה פרעה לכהנים לע"ז עשה טובה וכ"ש עובדי ה' שיהיו

ישראל מספיקין מזונותיהם וכל צרכיהם שנאמר (תה' לו, כה) וְלֹא-רָאִיתִי צָדִיק נֶעְזֵב וְזָרְעוֹ מִבְּקָשׁ-לְחֵם: אלא עשיתי תקנתם לכל צרכיהם.

ובכת"י מושב זקנים (בר' ויגש מז, כד) אֲרַבַּע הַיָּדֵת יִהְיֶה לְכֶם (ט: החלק הראשון יהיה) לְזָרַע הַשָּׂדֶה (ט: החלק השני יהיה) וְלֹא-אֲכַלְכֶם

(ט: החלק השלישי יהיה) וְלֹא-אֲשֶׁר בְּבִתְיֹכֶם (לעבדים ולשפחות שישנו לאדם), (ט: החלק הרביעי יהיה) וְלֹא-אֲכַל לְטַפְכֶם ואת מאחר שאמר להם יוסף ואביב הדיות יהיה לכם תו למה יהיה למיזר ולאשר בבתיכם בר' ו"ל רבין שהזכיר יוסף ד' היות רצה לחלק כל חלק וחלק, השני לבעל דבר דהיינו בעלי בתים והיינו לאוכלים, שהרי הוא היה מדבר עמם וחלק השלישי לעבדים ולשפחות שישנו לאדם והיינו דאמר ולאשר בבתיכם והחלק הרביעי לבנים והיינו דאמר ולאכול לטפכם

(וכ"ה ב(מדרש) [שכל טוב] כאן) וְאַרְבַּע הַיָּדֵת חסר וי"ו כלומר מכאן אמרה תורה שלא יבזבו אדם יותר מחמש, והד' יניח לעצמו,

וכנגד ארבע דברים שאמר כאן לזרע השדה, לאכלכם, לאשר בבתיכם ולאכול לטפכם.

המשך הביאור של תו"ש [סה] מלמד על שתי הלכות הנלמדות מהתוכן (בר' ויגש מז, כד) וַהֲיֵה בְּתִבּוּאוֹת. ותבנית הטעמים מלמדת

משהו אחר.

... וב- [רביד הזהב (רבה"ז)] מביא שני דינים שיש ללמוד מפסוק שלפינו. (טט – הלכה א) ב-ש"ת מהר"מ בר ברוך סי' תקמ"א

(הלכות מס מרבינו יוסף טב עלם (ריט"ע)) כותב ולא מצינו בכל התורה שישעבד הקב"ה כלום את ישראל בקרקע (ט: כנאמר לעיל ארץ

כנען בחינם) אלא (דב' ראה יד, כב) הַיֵּצֵא הַשְּׂדֵה ל-שָׂגָה. וכן בלקט שכחה ופאה ועוללות ובהענקה. (ו(ט: ואילו) במלכותא דארעא נמי כתיב

(בר' ויגש מז, כד) וַהֲיֵה בְּתִבּוּאוֹת וַיְנַתְּתֶם חַמִּישֵׁית לְפָרְעָה ולא (ט: נשאר לעם המצרי) כלום (בקרקע). ונראה דכוונת ריט"ע רק לרמוז

בעלמא והרי מבואר בקרא שאמר (בר' ויגש מז, כג) וַיִּקְוּ יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרָיִם לְפָרְעָה וגו'.

בראשית ויגש מז, כג: וַיִּקְוּ יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדַמַּת מִצְרָיִם לְפָרְעָה כִּי-מִקְרֹו מִצְרָיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי-תֵנֶק עֲלֵהֶם כִּי-יִרְעַב וְתָהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה:

דברים ראה יד, כב: עֲשֵׂר תַעֲשֶׂר אֶת כָּל-תְּבוּאוֹת זָרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשְּׂדֵה שָׂגָה שָׂגָה:

(טט – הלכה ב) בְּתִבּוּאוֹת ראה [פיהמ"ש להרמב"ם פאה פ"א ה"ד] שם תבואה נופל על חמשת המינים והוא חטה (והכוסמין) והוא שני

מינים והשעורה והוא שלשה מינים (שבלת שועל והשיפון) ואלו הם חמשת מינים הנזכרים בכל מקום וראה [נדרים נה]. הנודר מן

התבואה אינו אסור כ"א בחמשת מיני דגן, וב[רבה"ז] מעיר דמכאן למדנו מדכתוב מקודם ב-[בר' ויגש מז, כג] וְלֵחֶם אִין בְּכִלְהַאֲרָץ וגו'

ולחם לא מיקרי כ"א ה' מיני דגן.

אבל בהמשך הביאור של תו"ש [סה] ... (מובא כי חולקים על) [פיהמ"ש להרמב"ם פאה פ"א ה"ד] ש-שם תבואה נופל (טט – רק) על חמשת

המינים (דגן) (וממשיך הביאור ואומר)

ול"נ (ולי נראה) דאין מכאן ראיה דהרי פשוט הקרא (בר' ויגש מז, כג) הָא-לֵכֶם זָרַע וַיַּרְעֵתֶם אֶת-הָאֲדָמָה יהיה בתבואות וַיְנַתְּתֶם

חַמִּישֵׁית משמע דמכל מה שזרעו נתנו חמישית ולא רק חמשת חמינים. ומביא שם מ-[פסקתא פ' אומר] (וי' אמר כג, לט) בְּאֲסַפְכֶם

אֶת-תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ דכל הפירות בכלל תבואה וכן בנדרים שם דהיכי דכתיב (מל"ב ח, ג) תְּבוּאוֹת הַשְּׂדֵה כל הפירות בכלל תבואה, ועי'

בשי"ע יו"ד סי' רי"ז ס"ק י"ח ובנ"כ (ט: והנושאי כלים) שם.

[ש"ע יו"ד הלכות נדרים סי' ריז, ס"ק יח] (ד) [כה] הנודר מהתבואה כו] או הנודר <כג> מעללתא (פירש [ט"ז יורה דעה סימן ריז ס"ק כג]

(כג) מעללתא. כל דבר מעולה ומשובח כ"כ הרא"ש שם;), אינו אסור אלא כו בחמשת המינים. <כד> והוא הדין לנודר מהדגן.

[פתחי תשובה יורה דעה סימן ריז ס"ק ד] (ד) הנודר מהתבואה – בגמרא (טט: נדרים) דף נ"ה ע"א מבואר דאם אמר (מל"ב ח, ג) תְּבוּאוֹת

הַשְּׂדֵה אסור בכל הגדל שבשדה וצ"ע שהשמיטו הפוסקים. תפל"מ (טט: תפלה למשה):

אפשר כי דעת ה-[פסקתא פ' אומר] כי כל הפירות בכלל תבואה (גם ללא ההדגשה (מל"ב ח, ג) תְּבוּאוֹת הַשְּׂדֵה כמאמר [פתחי תשובה])

נתמכת בתבנית הטעמים הבאה.

וַהֲיֵה בְּתִבּוּאוֹת – (סלוק) פשטא זקף-קטן והתוכן הוא תאור ואחריו פעולה, תבנית העשויה ללמד דרך לימוד של דרשה לאחריו

ואלפינו, כאשר כאן הלאחריו מלמד על הלפניו. הכתוב אחריו וַיְנַתְּתֶם חַמִּישֵׁית לְפָרְעָה הוא רווח תמידי על הלוואה ראשונה שב-

(בר' ויגש מז, כג) הָא-לֵכֶם זָרַע (ט: מכל מין) וַיַּרְעֵתֶם אֶת-הָאֲדָמָה. כי ממה שיגדלו ואחריו שיפרישו חַמִּישֵׁית לְפָרְעָה, אחת מ-

אַרְבַּע הַיָּדֵת יִהְיֶה לְכֶם לְזָרַע, לכן אינם לווים שוב ממחסי פרעה.

זה רווח קרן מלאה בכל שנה ויש לעיין בהלכות רבית ואונאה, האם רווח כזה הוא דבר ראוי. אפשר שכאן אחד המקורות להלכה, שאין

אונאה בקרקעות, ובתשלום האריס או החוכר נדרש ב-[משנה בבא מציעא פ"ט, מ"ה] אריס למחצה לשליש ולרביע (מהתבואות

ומזמורות ועוד), ויוסף עשה עמם חסד וגבה רק חומש.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ה
תמצית ההשערות: אתנח, סליק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשוט – מוציא מפשוט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טפאא = טרפא – שנוי
משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

אֶת-הָאֲדָמָה . כי ממה שייגדלו ואחרי שיפרישו **חֲמִישִׁית לַפְּרֻעָה**, אחת מ-**אַרְבַּע הַיָּדֵי יְהוָה לָכֶם לְזֵרַע**, לכן אינם לוויים שוב ממחסני פרעה.

זה רווח קרן מלאה בכל שנה ויש לעיין בהלכות רבית ואונאה, האם רווח כזה הוא דבר ראוי. אפשר כי כתובים אלו הם מקורות להלכה, שאין אונאה בקרקעות.

(בר' ויגש מזכ) **וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְּרֻעָה** (עולה בגי' שכינ"ה) – בפנימיות התורה **וַתְּהִי הָאָרֶץ שְׂכִינָה**, יוסף הכינה לעבודת ישראל להוציא ר"ב נצוצות הקדושה ממנה.

ע"פ **חידושי הזוהר ח"ב דף** ... יוסף פזר זרע בכל מצרים כדי להעלות את ניצוצי הקדושה שנפלו בה. פירוש המתאים ל- **(בר' ויגש מזכד)** **וַאֲרַבְעֵי הַיָּדֵי** – מונח פזר **יְהוָה לָכֶם** – מונח תלישא-קטנה בתפקיד תלישת, העלאת בחינה מעולה של ניצוצין קדושין משָׁבָּם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: א. תנ"ך – סוף-סוף (נקראים קוסרים ותפקידם) – להגביל, מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מראק = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, מעטע, לא ממש; טפאא = טרנא – שני משמעות, רבוי ממש; מראק טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מראק תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מראק טפאא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; ספא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי ספוק – הקיש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא אולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מציאה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מציאה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.7 בראשית ויגש מד, יה: (התשע"ז)

בראשית ויגש מד, לא: והיה כראותו כי אין הנער ויהויריו עבדיך את-שיבת עבדיך אבינו בינון שאלה:

אפשר כי תבנית הטעמים של הכתוב **והויריו עבדיך את-שיבת עבדיך אבינו בינון שאלה**.
תבנית (א) **והויריו עבדיך** – קדמא ואולא, כעין סדר ואפשר שהתבנית מלמדת שבפסוק יש לימוד בכלל מסוג כלשהו.
תבנית (ב) **עבדיך את-שיבת** – אולא וקדמא, כעין היפוך סדר שמה שהיה אמור לקרות מאוחר הקדים ובא לפני מה שהיה אמור לקרות מוקדם. וזה כפ' [רש"י] **והיה כראותו כי-אין הנער ויהויריו** – אביו מצרתו. היינו מת מוקדם מכפי שהיה לו קצבה מה.
וכן פי' [רש"י הירש] **(בר' ויגש מד, לא)** אך יראה שהילד איננו, מיד ימות ולא יהיה סיפק בידנו להבהיר לו את הענין ולהראות אותו באור נוח יותר.

עבדיך אבינו - [תו"ש צב] ר' ישמעאל אומר ' פעמים אמרו בני יעקב ליוסף עבדך אבינו (טט: בחצישה צירופי מלים שונים בלשון הקודש וכן בתרגום למצריית) שמע יוסף את הדבר ושתק ושתקא כהויריה דמיא לפיכך נתקצרו מחייו ' שנים. (פדר"א פל"ט)
לפיכך אפשר כי דרישת האמור להיות מאוחר הקדים את האמור להיות מוקדם, עשויה גם לחול על קיצור חיי יוסף.
והויריו עבדיך – קדמא ואולא, כעין סדר ואפשר שהתבנית מלמדת שבפסוק יש לימוד בכלל מסוג כלשהו.

כתב ב-**שול"ת משנה הלכות חלק יב סימן קטז**] שמע בזיון אביו אם חייב למחות. אור ליום ג' קדושים התשמה"ב בני"א יצו"א
כבוד האי צורב כו' כמורה"ר יצחק אייזיק לעפלער הי"ו תלמיד דשיבה הקדושה צאנו בינוינאן סיטי בדבר שאלתו מה שאמרו הנעלבים ואינם עולבים וגו' אם שמע בזיון אביו או אמו אי נמי הלכה כן או דילמא על אביו או אמו לא ישתוק.
עיין אורחות חיים להרא"ש (אות פ"ב) אל תרים ירך על חבירך ואף אם הוא מקלל את אביך ואת אמך בפניך ע"כ. ובדרך ישרה שם הבאתי דעל קללת אביו ואמו לא ראוי לשתוק ולהשים יד לפה, דעל בזיון עצמו יכול למחול ולא על בזיון אביו ואמו. ועיין סוטה (י"ג ע"ב) מפני מה נענש יוסף מפני שלא מיחה בכבוד אביו, וק"ו השומע בזיון אביו ואמו או מקללם שצריך למחות. ובתנחומא (ויקרא ז') אם מקלל אביו בפניו הוא נותן את נפשו ואומר אהי קללתם. וברבינו יונה באגרת התשובה שאם שמע אדם מדבר עליהם שלא כהוגן יקהה את שיניו ויאמר לו שקר אתה דובר וכ"ש שומע מקללם. ובס"ח (סי' ע"ב) המדבר על אביו ואמו דבר שאינו הגון לא ישוב שלא כהוגן אלא אף אתה הקהה את שיניו ואמרו לו אין אתה אומר אמת ולא תשיב עוד דבר גדול ולא דבר קטן ע"ש. דו"ש בלב ונפש, מנשה הקטן

והויריו עבדיך – קדמא ואולא, כעין סדר ואפשר שהתבנית מלמדת שבפסוק יש לימוד בכלל ופרט וכלל. קדמא ואולא זה הכלל הפותח. אחריו **את** – אפשר שהוא הכלל הסוגר, שירבה אם ואח גדול, אשת האב, בעל האם. ההסבר נעזר בקונטרס [נזר ים הלכות כיבוד אב ואם] הרב י"מ רושצקי הי"ו.

והפרט בסוף **את-שיבת עבדיך אבינו בינון** ויש להטילו בין שני הכללים,
הפרט מרכב מתאני מקדים המרומז בטעם קדמא של **את-שיבת**, מקף כרב-מצב (א) אב המקים תורה ומצוות (עושה מעשה עמך) (ב) אב שאינו מקיים תורה ומצוות, ותלוי במחלוקת שו"ע ורמ"א [נזר ים ... סעי' (יה)]. שו"ע מצווה למחות על בזיון, רמ"א פוסק שאין למחות על בזיון אלא אם עשה תשובה.

עבדיך אבינו בינון – מראק תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מחאה על בזיון, והשונים בהלכותיהם ביחס לנושא. על אב ואם העושים מעשה עמך מצוות מחאה, מצוות כיבוד, מצוות מורא. על אח ימחה אך לא חייב במורא.
[נזר ים ... סעי' (טז)] ... ע"פ [שו"ע י"ד רמ או רמא] אם פלוני ציער לאביו אין לבן להתפייס עמו עד שהלה יפייס לאביו כי העלמת עין מן הצער, זאת פגיעה בכבוד אביו. ומותר לנקום נקמת אביו ממי שהרע לו, כאשר היתה סתם מריבה ביניהם. אבל באופן שהרע לאביו נגד היושר, מותר לבן לקחת עבור כבוד אביו, ולא להתעסק עם המיצר לאביו.
שאלה – סילוק, מגביל [נזר ים ... סעי' (יה ז')] שאם האב, אם, אח מוחלים על בזיונם, אין לבן או לאח הצעיר חובת חיוב למחות. אבל אין אב יכול למחות על חירופים וגיודופים של הבן.

בראשית ויגש מד, לד: כי-איך אעלה אל-אבי והנער איננו אתי פן ארצה ברע אשר ימצא את-אבי:

כי-איך – מקף פשטא, מקף בתפקיד רב-מצב (א) איך אני (יהודה) כמלך שהתחייבתי להחזיר את בנימין חי לאבי (ב) ואיך פשטא – בפשטות איני יכול לעמוד בהתחייבות.
אעלה – מונח לפני זקף-קטן בתפקיד ספק, כי ספק אם **אעלה** כי כבר אמרנו שאם לא יתנו לנו לפדות את יוסף באנו להרוג ולהיהרג. אז בעוד שלגבי יוסף יש ספק אם מת ולכן אין אבי יורד לשאול אבל כאן בנימין עלול למות, יהודה עלול למות ואז **אל-אבי** – זקף-קטן בתפקיד שניים, אבי יעקב, אבי הקב"ה. ואם יהודה לא יחזור ליעקב אז יוריד את שיבת אביו יעקב שאולה, אם יהודה לא יחזור אל הקב"ה כל משימת ישראל לתקן עולם במלכות ש-די ידה. וזה משמע הסיפא **פן ארצה ברע אשר ימצא את-אבי** – רב-משמע יעקב, הקב"ה.

לנוכה טיעונים אלה **(בר' ויגש מה, א)** **ולא-יכל יוסף להתאפק** – להמשיך בהוצאת חרטה מפי אחיו על מכירתו והצער שגרמו לאביהם, וכך למנוע גלויות נוספות לעם ישראל בגלל אי השלמת גלותם במצרים ל-400 או 430 שנה, והריגת עשרת הרוגי מלכות. עדיף היפרעות גזרת ברית בין הבתרים בגלויות מאשר אי ביצוע משימת ישראל לתקן עולם במלכות ש-די.
ולא-יכל – מקף רב-מצב (א) היה יכול (ב) לא-יכל – לא רצה למנוע תיקון עולם במלכות ש-די
ולא-יכל יוסף – קדמא ואולא, כלל מלמד על דחיית שיקול פרטי מפני שיקול אלקי
להתאפק – רביעי, אם עמד בסירובו לא היו ארבע גלויות אבל מי יודע אם היה עם ישראל ומלך מבית דוד, אבל היות **ולא-יכל יוסף להתאפק** – עם ישראל יוצא לתקן עולם במלכות ש-די באמצעות ארבע גלויות.

בראשית ויגש מה, ד: [ד] ויאמר יוסף אל-אחיו גשו-נא אלי ויגשו

ו**יאמר אני יוסף אחיכם אשר-מכרתם אתי מצרימה:**

ויאמר**** – רביעי, יוסף מספר מחשבותיו על ההשגחה הפרטית שהביאה אותו להיות **(מה, ה)** **משל בכל-ארץ מצרים: ויש בהם ארבעה**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק – סוף-הסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מופך פשוט – מוציא ממשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממשע, לא ממש; טפחא = טרנא – שני משמעות, רבוי מתפשוט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שזה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שזה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, ב"כ מצב אחד נדרש; סס' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשוטא – פשוט, 1; זקא-גדול – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקיש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ף – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה; דרוש בפסוק שיעור, מוציא; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

ענינים ומסומנים בתוך פי [כלי יקר] (בר' ויגש מה, א) ... על כן אמר להם שנית (מה, ד) אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר-מִכַּרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה; (טט): א תחילה (חשב) אף על פי שלפחות היה לכם למכור אותי לאיזו אומה אחרת שאינן שטופי זימה כל כך, מכל מקום אחיכם אני (מה, ה) וְאֵל-יְחִיר בְּעֵינֵיכֶם (מה, ז) אֲשֶׁר-מִכַּרְתֶּם אֹתִי הנה למצרים (טט): ב ואח"כ הבין שזה מכוון שיגיע בין שטופי זימה (מה, ה) כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֶל-הַיָּם, כי רואה אני שנתגלגל הדבר שבאתי בין שטופי זימה (טט): ג כי כיוון שהם שטופי זימה) וקרה לי מקרה באשת פוטיפר שכבשתי את יצירי ועל ידי זה זכיתי להיות רועה ישראל זן ומפרנס, כמו שנאמר (בר' ויחי מט, כד) וַתִּשָּׁב בְּאֵיתֵי קִשְׁתּוֹ וּגְוִי מִשֶּׁם רָעָה אָבוּ יִשְׂרָאֵל וְחִזּוּ"ל הסכימו לזה שאמרו [בבלי סוטה ד ב] כל הבא על אשת איש לטוף מבקש ככר לחם ואינו מוציא וכו', (טט): ד ואילו לא הייתי בין שטופי זימה אולי היה נבחר איש אחר לתיקון שני הרעב, אבל מאחר שנודמן לי שנמכרתי לעם שטופי זימה לא זכה שום אחד מהן לתקן הרעב כי אם אני, ואם כן המכירה הנה למצרים גרמה לי (מה, ה) כִּי לְמַחְזָה שְׁלַחְנִי אֶל-הַיָּם לְפָנֵיכֶם; אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם – זקא-קטן שתי דרשות ללמוד מבהלת אחי יוסף לתת על לב מחדרת יום הדין כדרשה הבאה: וחז"ל אמרו [בראשית רבה צג יא] שמכילה זו יוקח לימוד על יום הדין, כדאמר רבי אלעזר בן עזריה ווי לנו מיום הדין ווי לנו מיום תוכחה ומה יוסף כשאמר לאחיו אֲנִי יוֹסֵף לא יכלו לענות אותו כשהקב"ה עומד לדין על אחת כמה וכמה שנאמר (ישעיה יג) וְמַה-תַּעֲשֶׂוּ לְיָנוּם פְּגָזָה וּגְוִי, כי האחים סברו שיוסף הזכיר עוונם בדרך שנתבאר, ומה יעשה האדם ליום פקודה כי יפקד מושבו ומשאו ומתנו, וביד כל אדם יתתום לומר ראי דרכך מה עשיתי, ודעת ר' אלעזר שלכך כתבה לנו התורה שאחיו נבהלו כדי שהמשכיל יתן אל לבו חרדת יום הדין וללמוד קל וחומר מאחי יוסף: אֲשֶׁר-מִכַּרְתֶּם – מקף כרב-מצב מטרת המכירה (א) האחים מכרוהו כדי להיפטר ממנו (ב) ה' כיוון המכירה כדי להקל על ירידת יעקב וביתו לקיים גזירת ברית בין הבתרים. ובקו רעיוני זה ממשיך יוסף דבריו.

בראשית ויגש מה, ה: ועתה אל-תעצבו ואל-יחר בעיניכם כי-מכרתם אתי הנה כי למחזה שלחני אל-הים לפניכם:

בפרשת מקץ יוסף מעורר אחיו בנסתר, שיעשו תשובה כדי להיטיב לבני ישראל לעתיד לבוא. מה מבקש יוסף, בפרשת ויגש, מאחיו בעוררו לפניהם פעמיים ענין התשובה? הרי בכל פעם הוא מזכיר כי א-לקים שלחו. (בר' ויגש מה, ה) ועתה אל-תעצבו ואל-יחר בעיניכם כי-מכרתם אתי הנה כי למחזה שלחני אל-הים לפניכם: (בר' ויגש מה, ה) ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישימיני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים: פעם ראשונה (בר' ויגש מה, ה) ועתה הוא מבקש מהם שיעשו תשובה על מה שהם עצמם מודים שאטמו מלשמוע תחנוניו כנאמר ב-(בר' מקץ מב, כא) ויאמרו איש אל-אחיו אבלי אשמים אנחנו על-אחינו אשר ראינו צרת נפשנו בהתקננו אלינו ולא שמענו על-כף פאה אלינו הצרה הקאת: אפשר שפעם שניה (בר' ויגש מה, ה) ועתה הוא מבקש מהם לעשות תשובה על כי נבחרו להיות שליח להוצאת הגזרה של "ידוע תדע" שבברית בין הבתרים. כי מגלגלים זכות ע"י זכאי ומגלגלים חובה ע"י חייב. מובא ב-[דבר מלכות התשע"ו ע' ריד, ליקוטי שיחות כרך ו ע' 14] (בר' ויגש מה, ה) ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים בספר התניא מבואר, שכאשר אדם גורם נזק לזולתו – אין לו לניזק לכעוס על המזיק, שכן אף המזיק נענש על רוע בחירותו. הנה על הניזק כבר נגזר בשמים, והרבה שלוחים למקום. ויש לשאול, אם כן מדוע אמרו רז"ל [בבא קמא צב, ב] לגבי השפעת הטוב "חמרא למריה טיבותא לשקיה", והטעם – כיון שהשליח הוא בעל בחירה. ויש לומר, שבהשפעת הטוב, השליח מוסיף לפעמים בהשפעה שמלמעלה (כמו שמועילה תפלת צדיק או ברכתו) וראה תוספות דבור המתחיל חמרא: המשקה נותן בעין יפה למי שהוא רוצה ... טוב עין יבורך. (בר' ויגש מה, ה) אלהים – אפשר במשמע של גזרה ומידת הדין (בר' ויגש מה, ה) האלהים – גי' העולה כשילוב שם הוי"ה בשם אדנ"י במשמע של רחמים בדין ראה בראשית ויחי נ, כא: ועתה אל-תיראו,

בראשית ויגש מה, ח: ועתה לא-אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישימיני לאב לפרעה ולאדון לכל-ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים:

(בר' ויגש מה, ח) ועתה – רביע, אפשר כרמז לארבעה שלבים בתשובה כמו שהוסבר ב-(דב' עקב יג, ז) ועתה ישראל ראה בראשית ויגש מה, ה: בענין תשובה

בראשית ויגש מו, א: ויטע ישראל וכל-אשר-לו ויבא בארץ שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק: [שו"ע י"ד הלכות כבוד אב ואם סי' רמ, סכ"ד] [לב] כב חייב אדם <יט> לכבוד (כ) חמיו. הגה: [גן] י"א דאין אדם חייב בכבוד אבי אביו (מהרי"ק שורש מ"ד ל"ו). [לד] ואינו נ"ל, כג (כא) אלא דחייב <כ> בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו (וראיה ממדרש גבי ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק (בר' ויגש מו, א)).

אָבוּ – מרכא לפני סלוק בתפקיד רבוי אפשר שכאן מרבה כבוד אבי אביו על כבוד אביו, אבל היות והכתוב מציג את יצחק אביו של יעקב אז לדרשת ההלכה, הכתוב הוא משל שבו הבן יעקב מכבד את אביו יצחק כי מוצג בשמו, וגם מכבד את אביו המרומז בטעם מרכא. בא טעם סלוק במלת יצחק ומגביל הכבוד לאבי האב, ללמד שכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו. ויזבח זבחים – בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב (כעין לאלהי) ע"י שילך ללמוד למקום אחר, אינו צריך לשמוע לאביו בזה, כנרמז ע"י טעם טפחא במלת לאלהי בתפקיד מפסיק ללמד שאינו צריך לשמוע ל-אָבוּ [שו"ע י"ד הלכות כבוד אב ואם סי' רמ סכ"ה] אם האב רוצה לשרת את הבן, מותר לקבל ממנו אלא א"כ האב בן תורה. [ה] תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר, (כב) שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו לפי שדואג שבאותה העיר העובדי כוכבים מעלילים, (כג) אינו צריך לשמוע לאביו בזה. הגה: [לז] וכן אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן, א"צ לשמוע אל האב (מהרי"ק שורש קס"ו/קס"ו).

בראשית ויגש מו, כד: ובני נפתלי יחצאל וגו' ויצר ושלם:

ובני נפתלי יחצאל וגו' ויצר ושלם: – (סלוק) טפחא אתנה, מרכא טפחא מרכא סלוק, כטעמי הפסוק (דב' וא' יד, ז) שמע ישראל ה' אֱלֹהֵינו ה' אֶחָד: פרט לפסק שאחת הסיבות לו היא להפריד בין אותיות אהו", כאן ה"א אחרונה בשם הוי"ה ואל"ף ראשונה במלת אחד. [תורה אחת, הרב אברהם יצחק הכהן ה"ו] ציטט מ- [בראשית רבה ויגש צד, ח עץ יוסף] ובני נפתלי, שהיו מופתלים על שבעים

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ה
 תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מוקף פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט; לא ממש; טפאא = טרפא – שנוי
 משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – קב' שעשויה לגדול, תור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה
 חלה רק על חלק מפרטיה; מקף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3;
 רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא –
 דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ושתים ניר, שהיו בקיאים במעשה הפרוכת, שהיה נארג על ע"ב נירין.
יְחַצְאֵל, שחיצו אלוהות בידם, שכתתו ושברו עכו"ם, והם מצחצחים בשיניהם ומלעיגים בשפתותיהם לעכו"ם, וכן נפסק ב-[שור"ע
 יו"ד סי' קמו, סעי' טו] צריך לשרש אחר האלילים ולכנות להם שם גנאי. שכך דרשו חכמים (בבלי ע"ז מה, ב) מהפסוק (דב' עקב יב, ג)
וְאֶבְדְּתֶם אֶת־שְׁמֵי מֶ־הַמָּקוֹם הַהוּא: שיש לכנות שם לע"ז.
 למעשה הפסוק מצווה גם לשבר ע"ז (דב' עקב יב, ג) **וְנִמְצַתֶּם אֶת־מִזְבְּחֵיהֶם וְשַׁרְפֶתֶם אֶת־מִצְבְּתֵיהֶם וְאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן כַּאֲשֶׁר יִצְוֶה אֱלֹהֵיכֶם**
תַּגְדִּיעוּן וְאֶבְדְּתֶם אֶת־שְׁמֵי מֶ־הַמָּקוֹם הַהוּא:
 הערה: האם אריגת הפרוכת על ע"ב נירין, קשורה לשם הוי"ה במלוי יו"ד הנקרא שם ע"ב וכיצד זה קשור לקריאת "שמע ישראל"?
 הגיורסה של [בראשית רבה (וילנא) ויגש צד, ח] שלפני היא **וּבְנֵי נִפְתָּלִי**, שהיו מופתלין על שבעים ושתים ניר שהיו פותלין את עבודת
 הניר, **יְחַצְאֵל**, שחיצו אלוהות בידן, והן מצחצחין בשיניהם ומלעיגים בשפתותיהן, **וְגִנְנֵי**, שהיו מגונים בלשונם, **וְנִצְר**, שהיה יצרן
 קשה מכל בני אדם, **וְשִׁלָּם**, שהיו מושלמים ליצרם ומשלמין רעה תחת טובה.
[תורה אחת] מפנה אל [צורר המור בראשית יא] המפרש את שמות **נִינִי וְנִצְר וְשִׁלָּם** במשמעות של דבקות בה'. דרך זאת מתאימה לאחד
 מתפקידיה של תבנית הטעמים של "שמע ישראל" גם אם היא רק של המלים "שמע ישראל" המלמדת על התחזקות בקבלת עול מלכות
 שמים. **[צורר המור בראשית יא] וּבְנֵי נִפְתָּלִי** וגו'. זכו בני נפתלי שלא כלתה משפחה מהם ולא שינה שמם בשום מקום. ועל שם
 זכות משפחתם נקראו שמם **יְחַצְאֵל** שעשו חציצה בין הקדוש ברוך הוא לעבודה זרה. שבטחו בהקב"ה ומאסו בע"ז. **וְגִנְנֵי** שעשה
 הקדוש ברוך הוא להם נס ומגן. **וְנִצְר וְשִׁלָּם**. כל כך למה על שהיה יצרם שלם להקב"ה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמתית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח
 תמצית ההשקפה: אֲתָנָה, סִלּוֹק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מוֹנֵה – רבוי; מִקְרָא פִּשְׁטָא – מוציא ממשט; מְרַקָא = מראך, רבוי; דְּרָקָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממשע, לא ממש; טְפָאָא = טרףא – שני משמעות, רבוי ממשט; מְרַקָא טְפָאָא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבית, מכל מקום; דְּרָקָא תְּבִיר טְפָאָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מְרַקָא תְּבִיר טְפָאָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מְרַקָא טְפָאָא – קבוצה שההלכה הלה רק על חלק מפרטיה; מְרַקָא – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; סָפֵק ו' – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זְרָקָא סְגוּלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זְקָא-קָטָן ... 2; זְקָא-גְדוּלָא ... 3; רַבִּיעַ ... 4; זְקָא-קָטָן ... זְקָא-קָטָן בחצי ספוק – היקף, השלישית; (קָדָמָא – סדר קדמות; אֱוָאָא = גִּישׁ = גִּישִׁי' – יוצא מהענין; קָדָמָא אֱוָאָא – מלמד) דרוש בפסוק כבענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תִּישָׁא-קָטָנָא = תִּישָׁא – דרוש בפסוק שיעור, מתיצה; תִּישָׁא-גְדוּלָא = תִּישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מתיצה; פָּאָ – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.8 בראשית ויגש מד, יח: (התשע"ח) (בהשתתפות נחלת יעקב)

לכבוד "חנוכה" בענין נוסח ברכת להדליק "נר חנוכה" להדליק "נר של חנוכה"
[ושו'ע אר"ח הלכות חנוכה סי' תרעו, סעיף א] (א) המדליק לביל ראשון מברך שלש ברכות: (א) [א] להדליק נר חנוכה, ושעשה נסים, ושהחינוך ('א) ואם כי בירך זמן לביל ראשון, מברך לביל שני (ב) או כשיזכור.
[משנה ברורה סימן תרעו ס"ק א] (א) להדליק נר חנוכה – בגמרא **[שער הציון]** וכל הפוסקים איתא נר של חנוכה וכ"כ המהרש"ל אך שכתב שיאמר שלחנוכה במילה אחת ולא של חנוכה שתי מילות. והעולם אין נוהגין להקפיד בזה [פמ"ג]. בזמן הזה [ב] ולא ובזמן. והגיענו לזמן הזה הלמ"ד בחיר"ק ולא בפת"ח: בגמרא **[שער הציון]** (א) וכן בשאלות ובה"ג ובסדור רב עמרם גאון ובמסכת סופרים גם כן הגרסא של חנוכה:

ראשי תיבות להדליק "נר חנוכה" נח"ל אומרים שזה שם קודש. מוסבר שיש בברכה זאת שלש עשרה תיבות, ויחד עם השלש עשרה תיבות שבברכה שעשה נסים הם גי' של שם הוי"ה. אפשר שלכן המהרש"ל כתב שיאמר שלחנוכה במילה אחת ולא של חנוכה שתי מילות. ושמעתי שבעדות התימנים מברכים נר של(ה) חנוכה.

עיון בראשי תיבות "נר של חנוכה" נח"ש שאפשר שמכוון למתיוונים ולשריפת "נחש" שהוא סמל בתרבות היוונית.

תיקונו באותן ראשי תיבות חש"ן, היינו נר של כהן גדול. ועוד תיקון גי' נח"ש תיקונה גי' משי"ח, היינו להדליק נר של משיח. משי"ח נוטריקון מ'דליקים ש'מונה ל'מי ח'נוכה. ממשחת כהן גדול לומדים על ממשחת מלך כגון הפוסקים: (שמות תצוה כח,א) וְאַתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ אֶת-אֶהֱרֹן אֲחִידוֹ וְאֶת-בְּנָיָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֵן-לִי. אֶהְיֶה נֹדֵב וְאֶבְיָיָהוּ אֶלְעָזָר וְאִיתָנָר בְּנֵי אֶהֱרֹן: (שמי תצוה כט,ט) וְלִקְחֶתָּ אֶת-שֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְצָקְתָּ עַל-רִאשׁוֹ וְמִשַּׁחְתָּ אֹתוֹ: והם מתאחדים יחד ב- (תהלים קלב) (ט) וְכִכְיֵה אֶלְפִישׁ גִּישׁ עֹסִיסֵדִיהַ רְגָן יִרְגָנוּ: (יז) שָׁם אֲצַמֵּים קָרוֹ לְדַגְו עֲרַכְתִּי יָרַ לְמִשְׁחִי:

בנושא: נחש, חשן, משיח (במ' בהע' יא,כא) וְאִמְרָ מִלְּשָׁה

שֵׁשׁ-מֵאוֹת אֲלֵה רִגְלֵי הַעֵם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבִּי וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בְּשֵׁר אֲתוֹ לָעַם וְאַכְלוּ עֵדֶשׁ יָמִים:

הרמז למשיח נמצא בכתוב וטעמיו רִגְלֵי הַעֵם - זקף-קטן זקף-גדול, גי' שמות הטעמים זק"ף-קט"ן זק"ף-גדול"ל עולה יס"ד מלכו"ת עולה תקע"ו, גי' המלים המוטעמות 358 = 115 + 243, עולה שנ"ח, נח"ש, חש"ן, משי"ח. הוזהר אשה אחת ילדה 60000 בברס אחת מאן הוא משה. משה מלך המשיח. הפרש בין גי' המלים ובין גי' שמות הטעמים (= תקע"ו) 358 - 576 = 218 = יר"ה, רי"ח - מתכונות המשיח, העם תפסו אומנות נח"ש והוציאו דיבת המן רעה, אף שאם רצו יכלו להרגיש רי"ח וטעם בשר. אבל אנשי חש"ן שבהם, ערב עליהם רי"ח המן כרי"ח גן עדן. נאמר על המשיח (ישעיהו א,ג) וְהִרְיֵחוּ בְּיַרְאֵתָהּ וְלֹא-לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפֹּט וְלֹא-לְמִשְׁמַע אֲזַנְיוֹ יִדְבָר:

לכבוד "זאת חנוכה" במדבר נשא ז,פח: וְכָל בְּקָרוֹ זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֲשִׂימָה וְאַרְבַּעֶה פָּרִים

אֵילָם שְׁשִׁים עֶחָדִים שְׁשִׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁשִׁים

זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשַׁח אֹתוֹ:

עֲשִׂימָה וְאַרְבַּעֶה פָּרִים – זרקא סגול, להוסיף מפרים על עשרים וארבעה – לסעודת המצווה – כמו כהן גדול היוצא בשלום מקה"ק ביה"כ עושה סעודת הודיה במוצאי יוה"כ.

[מלבוש לשבת ויום טוב, (מהדורה חדשה) האדמו"ר אייכנשטיין ישכר בריש, חלק פירוש על הטעמים זרקא סגול, ע' תרח, (אוצר החכמה)] (במ' נשא ז,פח) וְכָל בְּקָרוֹ זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֲשִׂימָה וְאַרְבַּעֶה פָּרִים הטעמים הם זרקא סגול ומשתמשים לשמחה, כנזכר לעיל בכל נשיא ונשיא בפרט וכאן הוא בכלל וק"ו הוא משתמשים לשמחה, וכדאמרין במדרש (רבה יד, יז) שהעלה הקב"ה לכל נשיא כאילו הקריב כל הכ"ד פרים וכן בשאר הקרבנות ובוודאי שמחה היא. והטעמים זרקא סגול הם על תיבות עֲשִׂימָה וְאַרְבַּעֶה פָּרִים אמנם הם המשך אחד עם וְכָל בְּקָרוֹ זֶבַח הַשְּׁלָמִים, וגם השמחה היא ביותר בזה שהעלה הקב"ה לכל נשיא כאילו הקריב כל הכ"ד פרים.

במדבר נשא ז,פט: וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל-אֱהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ

וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדַּבַּר אֱלֹהִים מֵעַל הַכַּפָּרֶת אֲשֶׁר-עַל-אֲזֵן הָעֶדֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים פ

[מלבוש לשבת ויום טוב, (מהדורה חדשה) האדמו"ר אייכנשטיין ישכר בריש, חלק פירוש על הטעמים זרקא סגול, ע' תרח, (אוצר החכמה)] (במ' נשא ז,פט) וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל-אֱהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ הטעמים הם זרקא סגול, פשוט הוא משתמשים לשמחה ואמרין במדרש (רבה יד, כב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים ולא למלאכי השרת שהיו שם, מגיד הכתוב שהיה יוצא הקול מפי הקב"ה כמין סילון לתוך אזנו של משה והמלאכים היו באמצע ולא היו שומעים אותו ובודאי אין שמחה גדולה מזו.

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים – וַיְדַבֵּר – טפחא ללא מרכא לפניה, בתפקיד שנוי, אֱלֹהִים – סלוק בתפקיד הגבלה. ביחד הוא מאמר מדרש (רבה יד, כב) שקב"ה שינה ודבר ישירות אל משה ולא באמצעות מלאכים, והגבלה שהדיבור היה אל משה בלבד והמלאכים שהיו באמצע לא שמעו.

בראשית ויגש מד, יח: וַיִּגַּשׁ אֱלֹהִים וַיְהוָה בְּיַמְרֵי בְּנֵי אֲדָנָי

וַיְדַבֵּר-נָא עִבְדֶּךָ דְּבַר בְּאִזְנֵי אֲדָנָי וְאַל-יִחַר אַפְּךָ עֲבָדֶךָ בְּיַמְרֵי בְּנֵי אֲדָנָי

[מלבוש לשבת ויום טוב, (מהדורה חדשה) האדמו"ר אייכנשטיין ישכר בריש, חלק פירוש על הטעמים זרקא סגול, ע' תרח, (אוצר החכמה)] (בר' ויגש מד,יח) ג' תיבות וַיִּגַּשׁ בְּיַמְרֵי בְּנֵי אֲדָנָי הם בטעמי זרקא סגול הנה לפי פשוטו משמשים לַצַּעַר כמ"ש במדרש (רבה צג,ו) וז"ל בְּיַמְרֵי בְּנֵי אֲדָנָי ב"י את מעביר עלינו פי' (מתנת כהונה) לשון צער ויללה, שיש עלינו לזעוק עליך (חמס) זו היא שימת עין נהפך הדבר לסמיות עין. אמנם משמשים גם כמ"ש בזוהר (רוב), על פסוק הזה שרומז על יחוד קבה"ו (טט: קודשה בריך הוא ושכינתיה), וז"ל (תוספת מהסולם כז) כי הנה המלכים, אמר ר' יהודה, רוא דמהינותא הכא (פירוש הסולם: סוד האמונה כאן, שהיא הנוקבא), דהא כד רעותא אשתכח וקשורא אתעטר כחדא (פירוש הסולם: כי כשנגלה הרצון, והיחוד התעטר בזו"ן כאחד), כדין תרין עלמין מתקשרין כחדא ואזדמנן כחדא דא לאפתחא אוצרא, ודא ללקטא ולמכנש בגויה. (פירוש הסולם: אז שני העולמות זו"ן, מתקשרים יחד, ונועדים יחד, זה ז"א, לפתוח האוצר ולהשפיע, וזה הנוקבא, ללקוט ולאסוף לתוכה, את השפע. ואז), וכדין כי הנה המלכים נועדו תרין עלמין קדישין, עלמא עלאה, ועלמא ותלה (פירוש הסולם: שהם שני עולמות, עולם העליון שהוא ז"א ועולם התחתון שהיא הנוקבא).

(סימול הסולם כח) עברו יחדיו, רוא דמלה דכד מתחברן, כחדא כדין עברו יחדיו, (תוספת מהסולם) בגין דכל חיובין דעלמא, לא אתעברן לאתכפאי, עד דמתחברן כחדא, (מכיה זיח) וְעַבְרָ עַל-פְּשָׁעָה, (תוספת מהסולם) וע"ד עברו יחדיו, עברו אינן חיובין אתכפרו, בגין דהא כדין כל אנפין נהירין וכל חיובין אתעברו.

